

Thor
HEYERDAHL

TUTAJJAL
A CSENDES-ÓCEÁNON
A KON-TIKI EXPEDÍCIÓ

Thor Heyerdahl

**TUTAJJAL A
CSENDES-ÓCEÁNON
A KON-TIKI EXPEDÍCIÓ**

Aranytoll kötetek
Szeged, 2008

I. fejezet

MEGFOGAMZIK EGY GONDOLAT

Visszatekintés. – Fatu Hiva szigetének öregembere. – Szél- és tengerjárás. – Ki volt Tiki? – Kik népesítették be Polinézia szigetvilágát? – A Déli-tenger rejtélye. – Tények és föltevések. – Kon-Tiki és a titokzatos „fehér emberek” mondája. – Közbeszól a háború.

Van úgy néha, hogy az ember különös helyzetbe kerül. Lassanként jut ide, a legtermészetesebbnek látszó módon, de mikor már a kellős közepén tart a szokatlan élményeknek, egyszer csak csodálkozva kérdezi magától: Mi is történt tulajdonképpen? Ha – tegyük föl – tengerre száll valaki egy fatutajon, egy papagáj és öt magához hasonlóan féleszű barátja társaságában, előbb-utóbb elkerülhetetlenül úgy ébred fel a tengeren, talán egy kiadósabb álom után, hogy gondolkozni kezd a helyzetén.

Egy ilyen reggelre virradva ezt jegyeztem föl harmattól nedves hajónaplómba:

„1947. május 17. Norvégia szabadságünnep. A tenger nyugtalan, a szél jó. Ma én vagyok a soros szakács. A tutajon hét repülőhalat szedtem össze, meg egy kis polipot. Ez utóbbit a kunyhó tetején leltem, egy ismeretlen halféle pedig Torstein hálósákjából került elő...”

Itt elakadt a tollam, mert nem ment ki a fejemből az a gondolat, hogy valóban furcsa május tizenhetedike virradt ránk. Mindent tekintetbe véve, igazán különös helyen ünnepeltünk. De hát hogyan is kezdődött az egész?

Ha balra fordultam, csak a mélykék óceán végtelenbe vesző hullámzását láttam. Parttalan messzeségében vészett el a tekintetem.

Ha jobbra fordultam, a tutaj árnyékos kis kunyhójának belsejébe pillanthattam, ahol egy szakállas valaki a hátán fekve, s a lába nagyujját a rozoga kis építmény tetejének bambuszlécei közé dugva Goethe műveit olvasta.

– Te, Bengt! – szólítottam meg, miközben elkergettem a zöld papagájt, mert éppen a hajónaplóra telepedett. – Megmondhatnád, hogy az ördögbe is szántuk rá magunkat erre a vállalkozásra!

A Goethe-kötet eltűnik a vörösseszőke szakálltömeg alatt.

– Hogy a manóba tudnám? Neked kell tudnod! Hiszen a te bolond ötleted volt. Bár talán nem is volt olyan bolond ötlet...

Ezzel a lábujját három léccel odább dugta, és zavartalanul tovább olvasta Goethét.

Odakinn három másik legény tevékenykedett a tutaj bambuszfedélzetén, az égetően tüzelő napsütésben. Félmeztelen, barnára sült, szakállas alakok voltak; hátukra csíkokat rajzolt a sós tajték, s úgy festettek, mintha egész életükben más teendőjük se lett volna, csak ide-oda hányattatni magukat a Csendes-óceán hátán, egy apró tutajon.

Erik épp most búj be a kunyhó nyílásán, szextánsával* és egy halom papirossal a kezében.

– Nyugati hosszúság 98° 46', déli szélesség 8° 2'. Nagyot haladtunk, fiúk, tegnap óta!

Kikapta kezemből a ceruzámat, és egy kis kört rajzolt a bambuszfalra függő térképre. Parányi kört annak a már tizenkilenc szemből álló láncnak a végére, amelynek első szeme Callao kikötőjét jelzi a perui tengerparton. Herman, Knut és Torstein is bejöttek a jó hírre. Mind áhítatos figyelemmel néztük a kis karikát, amelyik azt jelezte, hogy újra 40 tengeri mérfölddel** jutottunk közelebb az óceániai szigetvilághoz – utunk utolsó láncszeméhez.

– Fiúk – jelentette büszkén Herman –, nyolcszázötven mérföldnyire hagytuk már a hátunk mögött Perut.

– Nono, ne légy még olyan büszke! A legközelebbi szigetig még 3500 mérföld van hátra – figyelmeztette óvatosan Knut.

– És hogy teljes pontossággal megjelöljük tartózkodási helyünket: íme, 5000 méter magasan úszunk a tengerfenék fölött s néhány ölnyire a hold alatt – mondta Torstein.

* Szextáns – szögmérő eszköz csillagászati és hajózási megfigyelések céljából – Szerk.

** A tengeri mérföld a tengeri utaknál használt mértékegység. Rendszerint az angol tengeri mérföld hosszával mérik; pontosan 1854 méter – Szerk.

Miután így pontosan megállapítottuk helyzetünket, én is tovább tűnődhettem. A papagájnak nem voltak gondjai: egyre csak a napló szélét csipkedte. A tenger pedig továbbra is éppolyan kerek, az ég azúrjába olvadó opálosan kék maradt, mint az előbb.

*

Lehet, hogy a múlt télen kezdődött ez a dolog egy New York-i múzeum dolgozószobájában. Vagy talán már tíz évvel hamarabb fogant meg az eszméje a Marquises-csoporthoz tartozó egyik kis polinéziai szigeten. Megtörténhet, hogy most is ugyanarra a szigetre vet ki bennünket a sors, ha ugyan az északkeleti szél nem sodor délebbre, a Tuamotu-szigetek és Tahiti irányába. Most is olyan tisztán látom magam előtt azt a kis szigetet, csipkézett szélű, rozsdavörös hegyvonulatával, a lejtők partig lefutó sűrű őserdejével, meg a vendégfogadóan hajladozó pálmákkal a part hosszában. Fatu Hiva a sziget neve.* Közte és köztünk nincs szárazföld – de milyen messze van még innen: több ezer tengeri mérföldnyire. Magam előtt látom a szűk Ouia-völgy tengerre néző nyílását, és nagyon jól emlékszem azoknak a szép estéknek a hangulatára is, amikor napról napra ott ültünk az elhagyott tengerparton, és tekintetünk megpihent a végtelen óceánon. Akkor a feleségemmel utaztam erre a szigetre, és nem kísértek ilyen torzonborz útítársak, mint most. Azért mentünk oda, hogy az élő természet teremtményeit meg egy halott kultúra szobrászati és más emlékeit gyűjtsük össze.

Jól emlékszem egy különös estére. A művelt világot megfoghatatlanul távolinak és valószínűtlennek éreztük. Csaknem egy éve éltünk a szigeten, ahol mi ketten voltunk az egyedüli fehér emberek. A magunk jószántából hagytuk ott a civilizációt, minden kényelmével és nyomorával egyetemben. Magunk építette, cölöpökön álló kunyhóban laktunk a tengerparton, pálmafák legyezői borultak fölénk, és azt ettük, amit az óceán és a trópusi erdő nyújtott.

Azon a bizonyos estén – csakúgy, mint máskor – lenn ültünk a holdfényes tengerparton. Teljesen éberem, gyönyörködve a regényes környezet szépségeiben, egyetlen benyomást sem szalasztottunk el.

* T. Heyerdahl *Fatu Hiva* c. műve 1976-ban jelent meg magyarul. (Gondolat „Világjárók”) E könyvben a szerző 1935–36-ban a Marquises-szigetcsoport legdélibb szigetén eltöltött egyéves tartózkodásáról számol be. – *Szerk.*

Élvezettel szívtuk be a buja növényzet és a sós tenger illatát, és szótlanul hallgattuk, hogyan susog a szél a pálmalevelek között. Szabályos időközökben minden más neszt elfojtva, egyenes vonalban hatalmas hullámok zúdultak a part felé, s tajtékozva lepték el a szárazföld peremét, míg meg nem törtek a sziklákon. Zúgott, bömbölt, fehéren tajtékozott a víz a milliónyi csillogó kő között. Majd újra elcsendesedett minden, amikor a hullámok visszavonultak, hogy erőt gyűjtsenek a part ellen intézett újabb támadásra.

– Milyen különös, hogy a sziget túlsó partján sohasem tornyosulnak ilyen magasra a hullámok – jegyezte meg feleségem.

– Azért nem, mert ezt az oldalt éri a szél; ezért itt sohasem nyugodt a tenger – feleltem.

Tovább üldögéltünk, és nem győztünk betelni az óceán szépségével. Egyre magasabb, haragosabb hullámokat küldött felénk, mintha maga is bizonyóságot akart volna tenni amellett, hogy valóban kelet felől éri a partot a hullámverés. Közben fújt a sohasem pihenő keleti szél, a passzát; fel-felborzolta a tenger tükrét, beásta magát a folyékony elembe, magasra túrta, s óriási hullámokat dagasztott, hömpölygetett a keleti látóhatár felől kicsiny szigetünk felé. De az óceán szakadatlan ostroma megtört a parti sziklák ellenállásán, s a haragvó, tajtékos hátú hullámok milliónyi vízcseppé szétporlottan hullottak vissza sírjukba. Csak a keleti szél iramlott tovább süvöltve a part, az erdők lombja meg a hegygerinc fölött, akadálytalanul folytatva útját egyre messzebb, más szigetek partja felé – napnyugatnak.

Így hömpölyög az óceán, s fölötte a magasan úszó felhők ugyanígy keletről sietnek a part felé az idők kezdete óta. Már az első bennszülött nemzedék ismerhette járásuk rendjét, és ismerik a sziget mai lakói is. De számon tartja a széljárást a pirkadatkor halászatra induló óceáni madarak hosszú sorban vonuló serege is. Reggelenként széllel szemben repülnek a madarak, míg alkonyatkor – visszafelé jövet – a keleti széllel vitetik magukat, ha begyük már halaktól nehéz, és fáradt a szárny. Sőt, a fák és a virágok élete is attól az esőtől függ, amelyet a keleti szél hoz magával. De csak mi ketten tudtuk azt, míg ott üldögéltünk, hogy odaát, messze keleten, valahol a látóhatár mögött van Dél-Amerika földje. És hogy köztünk odáig nincs más, mint a nyílt tenger sok ezer mérföldnyi széles síkja.

Tovább bámultuk a szálló felhőket, a holdfényben fürdő tengert, s annak az öreg polinézianak a szavát figyeltük, aki félmeztelenül guggolt előttünk, szemét a már hamvadó tűzre függesztve.

– Tiki főnök és isten is volt – mormogta csöndesen. – Ő hozta őseimet ezekre a szigetekre, ahol most élünk. Azelőtt egy nagy-nagy országban éltünk, túl a tengeren.

Botjával megkotorta a paraszat, hogy a tűz új erőre kapjon. Majd újra elmélyedt gondolataiba. Ő már csak a múltban és a múltnak élt, annak az eseményeihez láncolódott egész lénye. Vallásos tiszteletben részesítette őseit és azok tetteit. Elődeit hiánytalan sorrendben tudta felsorolni, egészen az istenekig, és mély hittel tekintett a jövőbe, amikor majd ő is egyesülhet velük. Mert az öreg Tei Tetua volt az egyetlen még élő sarja azoknak a kihalt törzseknek, amelyek Fatu Hiva keleti felét lakták. Hogy hány éves? Azt maga sem tudja. Ezerráncú, földszínű arcbőre olyan cserzett volt, mintha legalább száz éve marná a szél, égetné a nap. Egyike volt a kis szigetcsoport bennszülöttei közül ama keveseknek, akik még ismerték és hitték az ősapák legendás történeteit a polinézek főistenéről: Tikiről, a Nap fiáról.

Az öreg Tei Tetua szavai Tikiről és a szigetlakók ősi tengerentúli otthonáról jártak az eszemben akkor is, mikor nyugodni tértünk kis cölöpkunyhónkba. Gondolataim kavargásához a sziklákon megtörő hullámok moraja zengte a kíséretet. Úgy tetszett, mintha valahonnan az idők távolából hang szólna hozzám, és súgna valamit az éj csendjében. Nem is tudtam elaludni. Mintha megállott volna fölöttem az idő; mintha Tiki és társai most kötnének ki odalenn a hullámverte parton. És hirtelen átvillant valami az agyamon.

– Észrevetted – kérdeztem feleségemet –, hogy az itteni bozótban rejtőző nagy tikiszobrok* feltűnően hasonlítanak azokhoz a monolitikus, egyetlen kőből faragott emlékekhez, amelyeket a letűnt dél-amerikai kultúrákból ismerünk?

* A *tiki* szót egész Polinéziában az ősök és istenek faragott ábrázolásainak megnevezésére használják. A vallástörténeti kutatások azt mutatják, hogy ugyanezzel a kifejezéssel jelölték az életet megteremtő isten, Tane teremtőerejét is. Az eredeti szimbólumjelleg helyenként elhomályosodott, így a Marqueses-szigeteken is, s ennek következményeként szerepel itt-ott Tiki teremtőként Tane és társai helyett. Neki tulajdonítják egyebek közt az első ember, a nő megteremtését. Új-Zélandban Tiki az első ember, az ő emlékét idézi a *Lei-tiki* nevű, groteszk emberalakot ábrázoló, nefritből készült, nyakban viselt amulett. – *Szerk.*

Határozottan éreztem, hogy a parti sziklákon összeomló hullám-törés hangja rádörgi feltevésemre a hatalmas igent... Aztán elcsendesült a tenger, s én is elaludtam.

*

Lehet, hogy így kezdődött... Mindenesetre ekkor indulhatott el az eseményeknek az a hosszú láncsora, mely arra készítetett, hogy hatodmagammal meg egy zöld papagájjal tutajra szálljak Dél-Amerika partján.

Emlékszem, mennyire megütközött apám, mennyire elámult anyám és valamennyi barátom, mikor Norvégiába hazatérve beszolgáltattam az alkoholos üvegekbe gyűjtött Fatu Hiva-i rovarokat és halakat az egyetem állattani múzeumának, és kijelentettem, hogy zoológiai tanulmányaimat ezennel abbahagyom, és ezentúl a kezdetleges műveltségű népek tanulmányozásának szentelem magam, mert megigéztek a Déli-tenger megfejthetetlen titkai. Kell, hogy e rejtélyeknek is legyen ésszerű megoldásuk; céloomul tűztem ki tehát, hogy felkutatom Tikinek, a mondai hős történetének hiteles magvát.

Az ezt követő években azonban a hullám-törés moraja meg az őserdő romemlékei csak igen távoli, elmosódó álomként kísérhették tudatom mélyén az óceániai népekre vonatkozó tanulmányaimat. A kezdetleges műveltségű ember gondolatvilágát és érzéseit a szobatudós soha nem értheti meg egészen könyvtárának polcai között, mégis sokkal messzebb tud utazni térben és időben, mint bármelyik terepkutató. Tudományos művek, az első felfedező utazások korából való tudósítások, Európa és Amerika múzeumainak kimeríthetetlenül gazdag gyűjteményei állnak rendelkezésére, hogy megkísérelhesse az őt foglalkoztató probléma megoldását.

Amióta a fehér ember Dél-Amerika felfedezése után megismerkedett a Csendes-óceán szigetvilágával, a legkülönbözőbb szaktudományok művelői rengeteg adatot gyűjtöttek össze az óceániai őslakosokról. De mindmáig nem alakult ki egységes vélemény abban a kérdésben, hogy a polinéziainak nevezett népcsoport honnan származik, és miért csak a Csendes-óceán keleti részének szét-szórt szigetein található.

Az első európai utazók, akik a tengerek legnagyobbikának hullámaira merészkedtek, ámulva vették tudomásul, hogy az óceán közepén rengeteg apró, hegyes-völgyes sziget, korallzátony fekszik egymástól távol, s még távolabb a föld többi részétől. És szinte kivétel nélkül valamennyi szigeten már laktak emberek, akik régebben települtek meg, mintsem a legelső európai utazó odaérkezett volna. Szép növésű, értelmes arcú emberek siettek az érkezők elé: volt kutyájuk, disznójuk, baromfiállományuk. De honnan kerültek ide? Olyan nyelven beszélnek, amely egyetlen más törzs nyelvével sem rokon. És a fehér ember, aki öntelten magát tekintette a szigetvilág felfedezőjének, íme, minden lakható szigeten jól megművelt földeket, kunyhókkal és templomokkal rendelkező falvakat talált. Némelyik szigeten pedig kövezett utakat, időverte piramiséptípményeket meg kőből faragott gigászi szobrokat fedezett fel, melyeknek a magassága felért egy négyemeletes házéval. De hiányzott a titok megoldása: kik ezek a népek, és honnan kerültek ide?

Túlzás nélkül mondhatjuk, hogy e rejtélyek megfejtési kísérleteinek száma csaknem olyan nagy, mint azoké, akik foglalkoztak a kérdéssel. A legkülönbözőbb tudományágak szakemberei dolgoztak ki igen különböző elméleteket, de csakhamar minden egyes feltevést megdöntöttek a más nézeteket valló kutatók logikus ellenérvei. Indonézia, India, Kína, Japán, Arábia, Egyiptom, a Kaukázus, az Atlantisz, sőt még Németország és Norvégia is komolyan szóba került, mint a polinéziaiak őshazája. De minden egyes esetben felmerültek olyan döntő nehézségek, hogy a probléma ismét csak a kutatás középpontjába került.

Ahol a tudomány elakad, ott annál élénkebben működik a képzelet. A kis Húsvét-szigeten, mely teljes magányosságban fekszik félúton az óceániai szigetek legkeletibb tagjai és Dél-Amerika partjai között, titokzatos monolitikus emlékeket és más ismeretlen eredetű leleteket fedeztek fel, amelyek táptalajául szolgáltak a legkülönbözőbb feltevéseknek. Többen megállapították, hogy a húsvét-szigeti leletek sokban hasonlítanak Dél-Amerika ősi kultúráinak emlékeihez. – Talán az ősidőkben valami szárazföldi összeköttetés volt a kettő között? Amolyan hídféle, amely később a tengerbe süllyedt? Vagy talán a Húsvét-sziget és a többi hasonló műemléket őrző

óceániai sziget egy nagy, összefüggő szárazföldnek a maradványa, amelyet azóta magába temetett a tenger?

Ez utóbbi magyarázat nagyon elterjedt, és a nem szakemberek szemében nagyon is elfogadhatónak látszott, de a geológusok és más természettudósok nem támogatták. Sőt, a zoológusok is világosan bebizonyították – részint a rovarfajok, részint a csigafélék tanulmányozása alapján –, hogy az emberiség történetének kezdete óta a szigetvilág tagjai nem függhettek össze sem egymással, sem a környező kontinensekkel, hanem éppoly különállók voltak régen is, mint ma.

Teljes bizonyossággal állíthatjuk tehát, hogy Polinézia őslakosága, akár önszántából, akár véletlenül, de kétségtelenül a tengerentúlról származott e szigetekre, és úszó járművek segítségével érkezett. Az óceániai népek alaposabb vizsgálatából az is kitűnik, hogy a szigetekre való bevándorlásuk nem évezredekkel ezelőtt történt. Ez abból is kiderült, hogy bár a polinéziaiak Európa területénél négyszer nagyobb tengerrészen és igen szétszóródottan élnek, mégsem fejlődtek ki az egyes szigetekeken különböző nyelvek. Az északon fekvő Hawaii-szigetek csoportját több ezer tengeri mérföld választja el a délen fekvő Új-Zélandtól, Nyugat-Szamoát pedig a legkeletibb Húsvét-szigettől, s e szétszórt szigetek egymástól ilyen messzire szakadt lakossága – kevés nyelvjárási különbséggel – mindmáig ugyanazt a közös nyelvet beszéli, amelyet polinéziai nyelvnek nevezünk!*

Írásuk nem volt a szigetvilág lakóinak, csupán a Húsvét-sziget népe őrzött meg néhány fatáblát, amelyen hieroglifákra emlékeztető jelek vannak. Ezeket azonban maguk a helybeliek sem értik már. Voltak viszont iskoláik, amelyek legfőbb feladata a költői formába foglalt történeti hagyományok oktatása, mert a régi polinéziaiaknál is egymásba olvadt a történelem és a vallás. A húsvét-szigetekiek vallásos tiszteletben részesítették őseiket, valamint az elhunyt fejedelmeket is egészen Tiki idejéig visszamenőleg; magát Tikit pedig istenként tisztelték és a Nap fiának tartották.

Szinte egyetlen sziget sincs Polinéziában, amelyen egy magát csak valamire is tartó bennszülött ne tudta volna felsorolni a sziget feje-

* A polinéziai nyelv – Capell ausztráliai nyelvész osztályozása szerint – az indonéziai, melanéziai, mikronéziai nyelvekkel együtt az ausztróázsiai nyelvcsalád ausztronéziai ágához tartozik. Rokonítása azonban eddig még megnyugtató módon nem sikerült. Egyes újabb feltevések a polinéziai nyelv őshazáját Hátsó-Indiában keresik. – *Szerk.*

delmeinek nevét, vissza egészen a legelső honfoglalókig. Emlékeztük támogatására gyakran zsinórra kötött, bonyolult csomórendszereket* használtak, akárcsak a perui inkák. A kutatók igen sok ilyen genealógiai jellegű hagyományt gyűjtöttek össze a különböző szigetekről, és megállapították, hogy ezek meglepő egyezéseket mutatnak a felsorolt nemzedékek számában és a bennük foglalt nevekben. Ezekből ki lehetett számítani (átlagosan huszonöt évet véve egy-egy nemzedéknek), hogy az óceániai szigetvilág az i. sz. ötödik század végén még lakatlan lehetett; 500 körülre tehető az első benépesülés. Egy újabb műveltség hullám, új fejedelmi törzsfákkal azt mutatja, hogy 1100 táján pedig egy második, még későbbi bevándorlás érte ugyanezeket a szigeteket.

Honnan érkeztek ezek a későbbi bevándorlók?

A kutatók közül alig néhány vette számításba azt a döntő jelentőségű ténytet, hogy az a nép, amelyik ebben az aránylag késői korban alapított itt új hazát, tiszta kőkori kultúrával rendelkezett. Egyéni értelmessége és más tekintetben meglepően fejlett kultúrája ellenére ez a tengerésznép jellegzetes formájú kőbaltákat és más kőeszközöket hozott magával, amelyek használatát elterjesztette az egész szigetvilágban. Nem szabad elfelejtenünk, hogy néhány elszigetelt őserdei néptől és bizonyos különösen elmaradott népcsoportoktól eltekintve, nem volt a világnak olyan jelentősebb kultúrája, amelyik 500 és 1100 között még kőkori műveltség szinten állott volna – kivéve az Újvilág (Amerika) népeit! Ott még a legfejlettebb indián kultúrák is legfeljebb a bronz valamelyes alkalmazásáig jutottak el, de a vasat nem ismerték; ugyanolyan típusú kőbaltákat és más kőeszközöket használtak, mint az óceániai szigetek lakossága a felfedezések koráig.

Vegyük számításba azt is, hogy a polinéziaiaknak kelet felől az indián kultúrák a legközelebbi szomszédai. Nyugat felé csupán Melanézia és Ausztrália sötét bőrű, embertanilag melanezid és

* A zsinórcsomózásos emlékeztetők, melyeket kecsua nyelven *quipu* (*kípu*) névvel jellemezték, és hibásan csomóírásnak is szokták nevezni, főként az inka kori, s az ezt megelőző perui kultúrák érdekes emlékei. Egy vízszintesre húzott vastagabb fonalról különböző színű és hosszúságú, sodrott vagy fonott, egyszerű vagy összetett, rövidebb zsinórok függenek igen változatosan megcsomózva. A zsinórok színe, vastagsága, csomói mind külön jelentőségűek, melyekről azok szóbeli értelmezője adatokat, főként számokat tudott kiolvasni. Ma már csak a bolíviai pásztorok használják, csaknem oly módon, mint a XIX. század végéig a kelet-európai csikósok, gulyások, juhászok és kondások a rováspálcát.

– Szerk.

ausztraliid csoportjai laktak. Ezenkívül szomszédosak még Indonézia és Ázsia partvidékei, az itt élő népek azonban már régen, talán a legkorábban hagyták maguk mögött a kőkori műveltséget.

E megfontolások alapján fordult el figyelmem egyre inkább az Óvilágtól, ahol már annyian kutatták eredménytelenül a polinéziaiak eredetét. Amerika ismert és ismeretlen indián műveltségeit kezdtem tanulmányozni, amelyeket eddig még nem vettem tekintetbe a későbbi polinéziai bevándorlások magyarázata szempontjából. És a legközelebb eső parton, egyenesen kelet felé, ahol ma a Perui Köztársaság terül el az óceán partjától az Andok hegységig, szinte lépten-nyomon kínálkozó, figyelmeztető jelekre akadtam. Valaha élt itt egy ismeretlen nép, amely a világ egyik legkülönösebb kultúráját hozta létre, mígnem hirtelen olyan nyomtalanul letűnt a történelem színpadáról, hogy hírmondója sem maradt. De az emlékét mégis fenntartották azok az óriási kőből faragott emberábrázolások, aminők az óceániai Pitcairn-szigeten, a Marquises-csoporton meg a Húsvét-szigeten láthatók, továbbá a lépcsőzetes gúlaépítmények, amelyek a Tahitin és a Szamoa-szigeteken levőkre emlékeztetnek. Mert ez a titokzatos nép szerény kőbaltájával vasúti kocsi nagyságú, elefántnál súlyosabb kőtömböket tudott kivágni a hegyek oldalából, és mérföldekre is elszállította őket, hogy bizonyos helyeken egyik végükre állítva, vagy egyiket a másikra fektetve, óriási falakat, kapukat és teraszokat építsen belőlük – ugyanolyanokat, mint az óceániai szigetek kőemlékei.

Amikor az első spanyolok Peru területére léptek, ez a hegyvidék az inkák hatalmas birodalmához tartozott. Az inkák azt mondták nekik, hogy az országban szanaszét lelhető hatalmas emlékművek egy isteni eredetű fehér néptől származnak, amely az inka uralom előtt élt itt. Úgy emlegették ezeket az eltűnt építőművészeket, mint bölcs és békeszerető tanítómestereket, akik az idők kezdetén északról származtak ide, és az inkák primitív ősapáit az építészetre, kőfaragásra, földművelésre és ezernyi hasznos dologra tanították meg. Nem hasonlítottak a többi indián népre, mert fehér bőrük és hosszú szakálluk volt; magasabbak is voltak az inkáknál. Végül elhagyták Perut, éppen olyan hirtelen és titokzatosan, mint ahogy annak idején odajöttek. Akkor került az ország az inkák birtokába, fehér tanítóik pedig mindörökre eltűntek Dél-Amerika partvidékeiről is: nyugat felé menekültek, a Csendes-óceánon át, messze-messze innen.

Tegyük hozzá még ehhez, hogy mikor az első európaiak a Csendes-óceán keleti szigeteire eljutottak, legjobban azon álmélkodtak el, hogy sokfelé az embereknek világos bőre és szakálla van. Egyik-másik szigeten némely család különösen feltűnt fehér bőrével, vörösszőke vagy éppen szőke hajával, kékesszürke szemével és szemita jellegű, hosszú, kissé hajlott orrával – holott az eredeti polinézaiaknak aranybarnás bőrtük, hollófekete hajuk és laposabb, tömpe orruk van. A vörös hajúak *urukehunak* nevezték magukat, és azt állították, hogy egyenes leszármazottai e sziget első fejedelmeinek: ama fehér isteneknek, akik egykor Tangaroa, Kane és Tiki néven uralkodtak.

A titokzatos fehér őskről szóló szájhagyomány egész Polinéziában ismeretes. Mikor Jacob Roggeveen 1722-ben fölfedezte a Húsvét-szigetet, csodálkozva jegyezte fel naplójába, hogy a parton „fehér embereket” látott. A sziget népe pedig itt is őrizte az emlékét olyan ősöknek, akiknek éppilyen fehér volt a bőre, és ők is felsorolták családfájukat egészen Tiki és Hotu Matua idejéig, amikor azok idevitorláztak a tengeren át „egy napkeleti, hegyes-völgyes országból, melyet a Nap tüze perzselt fel”.

Perui kutatásaim során mind kulturális, mind mitológiai és nyelvészeti téren meglepő nyomokra bukkantam. Ezek arra ösztönöztek, hogy egyre mélyebbre hatolva, egyre nagyobb figyelemmel folytassam tanulmányaimat az irányban, hogy megállapíthassam a polinézai Tiki isten eredetét. És amiben reménykedtem, azt meg is találtam. Virakocsa Napkirályról, a perui legendás fehér nép legfelsőbb uráról szóló inka legendák olvasása közben bukkantam rá.

„...Virakocsa inka (kecsua) név, tehát nem lehet nagyon régi. Virakocsának – a Napistennek – eredeti és a régi Peruban általánosan használt neve Kon-Tiki vagy Illa-Tiki volt, aminek Nap-Tiki illetve Tűz-Tiki a jelentése. Kon-Tiki az inkák legendás »fehér embereinek« legfőbb papja és napkirálya volt. Ezek a »fehér emberek« építették a Titicaca-tó partján a ma már romokban heverő hatalmas épületeket. A legenda elmondja azt is, hogy e titokzatos, szakállas fehér embereket egy Cari nevű és a Coquimbo-völgy tájékáról jövő indián főnök támadta meg hadával. A Titicaca-tó egyik szigetén vívott ütközet során az ellenség rettenetes mészárlást vitt véghez a fehérek között, de Tiki legszorosabb hívei elmenekültek, s később sikerült a tengerpartra

jutniuk és elvitorlázniuk az óceánon napnyugat felé, ahol azután nyomuk veszett...”

Nem volt többé kétséges, hogy Nap-Tiki, a fehér isten-király, akit az inkák szerint őseik űztek ki Peruból az óceán vizére, azonos Tikivel, a fehér főistennel, a „Nap Fiá”-val, akit az óceáni szigetvilág keleti részének lakói fajtájuk ősatyának tartanak. A perui Nap-Tiki életének részleteit, sőt még a Titicaca-tó környékének régi helyneveit is sikerült kimutatni az óceáni szigetek népeinek körében élő történeti mondákban.

Egész Polinéziában találtam azonban olyan jeleket is, amelyek azt mutatják, hogy Kon-Tiki békés természetű népe nem sokáig tudta egyedül birtokolni a szigeteket. Felmerültek olyan adatok is, amelyek szerint párosával egymáshoz erősített tengerjáró hadicsónakok – a viking hódítókéihoz hasonló nagyságúak – az Újvilág északnyugati részének indián népeiből is hoztak a tengeren át honkeresőket, előbb Hawaii-szigetére, azután délebbre is minden szigetre. Ezek elvegyültek Kon-Tiki fehérbőrű népével, és új sajátságokkal gazdagították a polinéziaiak műveltségi képét. Ez volt tehát a második kőkori kultúrájú nép, 1100 körül, amely még szintén nem ismerte a fémek használatát, a fazekasmesterséget, a kerek járművet, a szövőszéket vagy a gabonatermesztést.

*

Éppen az északnyugati partvidék indiánjainak polinéziai stílusú sziklakarcolatait vizsgáltam Brit-Kolumbia hegyei közt, mikor 1940-ben hazámat, Norvégiát megtámadták a németek...

Jobbra át! Balra át! Előre, indulj! Kaszárnyalépcsők súrolása, csizmatisztítás, rádiósiskola, ejtőernyős kiképzés – s ezután hajrá Finnországba, a murmanszki vonalra, ahol a Napisten távollétében a technika hadistene uralkodott az egész sötét télen át.

Békekötés. Elgondolásaim eközben egészen kikristályosodtak. Tudtam, hogy mi a dolgom. Amerikába kell mennem, és hozzáfognom tervem valóra váltásához.

II. fejezet

AMÍG EGY EXPEDÍCIÓ ELINDUL

Szakemberek között. – A fő kifogás. – A Tengerészotthonban. – Az utolsó lehetőség. – A Felfedezők Klubja. – Újfajta felszerelési tárgyak. – Társam akad. – Anyagi támogatóink. – Egy festő és két partizán. – Átmegyünk Washingtonba. – Megbeszélések a felszerelésről. – A mind nagyobb kívánságjegyzék. – Pénzügyi nehézségek. – Diplomáták közt az Egyesült Nemzetek székházában. – Repülőgépen Ecuadorba.

Igen, odalenn kezdődött az egész, a Csendes-óceán déli részének egyik kis szigetén, ahol egy öreg bennszülött ült velem szemben a rőzsetűz mellett, s népének történetéről beszélt. Azóta eltelt jó néhány év. – És most egy másik öregemberrel ültem szemközt az egyik nagy New York-i múzeum felső emeletének homályos dolgozószobájában.

Körös-körül üveges szekrényekben régi agyagedény-töredékek – a homályos őskorba vezető leletek – sorakoztak szépen rendbe rakva a polcokon. Az állványokon tömött sorokban álltak a könyvek. Sokat közülük ugyanaz az ember írt, de aligha akadt tíz másik, aki valamennyit végigolvasta volna. Az az egy öregember, aki valamennyit átböngészte és jó néhányat maga írt, az íróasztala mellett ült. Ősz hajú, jó kedélyű embernek ismertem meg, de most bizony az elevenére tapinthattam, mert megragadta kényelmes széke karfáját, és úgy nézett rám, mint akit megzavarnak legkedvesebb szórakozásában.

– Nem! Soha!

Olyan tekintetet vetett rám, mintha ő lenne a Mikulás, én pedig azt állítottam volna, hogy a következő esztendőben augusztusban lesz karácsony ünnepe.

– Ön téved! Sőt, teljesen hibás nyomon jár! – mondta, és méltatlankodva, hevesen rázta a fejét, hogy elriassza merész föltevésemet.

– Hiszen még nem szíveskedett mérlegelni az érveimet – mondtam szelíden, és reménykedő pillantást vetettem íróasztalán heverő kéziratomra.

– Érvek! – ismételte. – Néprajzi kérdéseket nem lehet olyan módszerrel megoldani, mint a detektívtörténetek bűneseteit!

– Miért ne? Minden következtetésem saját megfigyeléseim és tudományos tények alapján vontam le.

– A tudomány feladata a komoly, nyugodt búvárkodás. Nem pedig az, hogy ma így, holnap meg úgy kísérletezzék – felelte csendesen.

Félretolta kéziratomat, és közelebb hajolt hozzám.

– Való igaz – folytatta –, hogy Dél-Amerika volt a régi idők egyik legérdekesebb műveltségének a hazája. Az is tény, hogy nem tudjuk, ki volt és hová lett az a nép, amelyet a hatalomra jutó inkák elűztek onnan. Egy dolgot azonban egészen biztosan tudunk: azt, hogy a dél-amerikai népek egyike sem vándorolhatott át a Csendes-óceánon.

Fürkésző pillantást vetett rám, majd így beszélt tovább:

– És tudja-e ön, hogy miért nem? A válasz egyszerű. Azért, mert nem mehetett. Ugyanis nem volt hajója.

– De volt tutajja! – dadogtam válaszként. – Balsafából épített tutajja!*

Az öregúr elnézően mosolygott rám.

– Nos, hát próbálja meg, vajon át tud-e jutni Peruból az óceániai szigetekre egy balsafa tutajon?

Erre nem tudtam mit válaszolni. Különben is későre járt már. Felálltunk. Az öreg tudós barátságosan megveregette a vállamat, az ajtóig kísért, és biztosított, hogy mindenkor rendelkezésemre áll jóakarató segítségével. De a jövőben specializálódnom kell vagy Polinézia, vagy Amerika kutatására, mert két egymástól ennyire független néprajzi terület kérdéseit nem szabad összekeverni!

* A balsafa (*Ochroma lagopus*) hatalmas növéssé és különösen könnyű rostú faféle, mely Dél-Amerika forró égövi erdőin kívül Nyugat-India szigetvilágában is tenyészik. A kárpitosmunkáknál a magva körüli gyapotszerű szálanyagot is felhasználják. – Szerk.

Majd hátralépett, fölvette az asztalról a kéziratomat, és a kezembe nyomta:

– Itt felejtette... – mondta búcsúzóul.

Rápillantottam dolgozatom címére: „Polinézia és Amerika. Tanulmány a két terület őstörténeti kapcsolatairól.” – Átvettem hosszú munkám semmi érdeklődést sem keltett eredményét, hónom alá vágtam, és lebotorkáltam a lármás utcai forgatagba.

*

Ugyanaznap este Greenwich Village eldugott sarkában egy régi ház kapuján kopogtattam be. Szerettem itt megvitatni a problémáimat, ha a szálak már nagyon összekuszálódtak.

Egy nagy orrú, sovány emberke kukkantott ki az alig ujjnyira nyitott résen. Azután széles mosollyal tárta ki az ajtót. Egyenest a kis konyhába tessékelt, és tányért meg villát nyomott a kezembe, hogy segítsek teríteni. Majd megkettőzte lábasában azt a bizonytalan összetételű, de ínycsiklandozó valamit, amit a gáztűzhely lángján kavargatott.

– Jó, hogy jön! – mosolygott rám. – No, miként állnak a dolgok?

– Sehogyan! Senki sem akarja elolvasni a dolgozatomat.

Megrakta ennivalóval a tányérokot, és falatozni kezdtünk.

– Hiába, ez már így van – kezdte. – Mindenki azt hiszi, hogy afféle bolondos, kósza elképzelés van benne, aminő itt Amerikában ezrivel terem minden bokorban.

– Van egyéb kifogásuk is...

– Elhiszem! Bizonyára az ön módszere sem tetszik. Mert azok, akikhez fordult, mind-mind részletkutató szakemberek. Hogy lenne hát bizalmuk az olyan munkamódszerhez, amelyik mindenféle tudományágat felhasznál, a növénytantól kezdve a régészetig?*

Ők erősen körülhatárolják kutatásuk területét, hogy mélyebbre hatolhassanak, és minél több figyelmet szentelhessenek a részleteknek. A bűvárkodás mai módja egyenesen megköveteli az ilyen szakonkénti elmélyedést. – Szokatlan dolog, ha valaki azt is kutatja, hogy

* Ez a vélemény csak a korábbi tudományos módszerekre vonatkozhat. A korszerű eredetkutató (etnogenetikus) vizsgálatok már mindenütt sokkal szélesebb körűek, és a néprajz mellett a régészet, a nyelvészet eredményeit éppúgy felhasználják, mint a botanika, a zoológia, az antropológia vagy a meteorológia és az oceanográfia tanúságtételét. – *Szerk.*

a szomszédai mit ástak ki a saját gödrükből, és megpróbálja kapcsolatba hozni azzal, amit ő talált.

Felkelt, és vastag kéziratcsomót tett elé.

– Nézzen ide! Ez a legújabb művem: „Madármotívum a kínai népi hímzésben.” Hét esztendő óta dolgoztam a megírására, de a kiadását nyomban vállalták. Hiába! Manapság részletkutatásokra van szükség.

Carl barátomnak igaza volt. Ámde a Csendes-óceán néprajzának titka egészen más természetű kérdés. Azt minden oldalról meg kell világítani, hogy megfejtse az ember. Egyébként úgy kárba veszne a fáradsága, mintha valaki egyetlen festékkel akarna egy színpompás képet megfesteni.

Leszedtük az asztalt. Segítettem elmosogatni.

– Mit válaszoltak a chicagói egyetemről?

– Semmit!

– És mit mondott tanulmányára múzeumbeli öreg barátja?

– Nem érdeklí őt az elgondolásom – motyogtam leverten. – Azt állítja, hogy amíg az indiánoknak csak tutajaik voltak, addig el sem képzelhető, hogy eljuthattak a Csendes-óceán szigeteire.

Emberkém kezében dühösen járt a tányértörlő.

– Hát igen! Ez az! – tört ki. – Mert hogy az igazat megvalljam, ez az ellenvetés valóban helytálló.

Borúsan tekintettem a kis néprajztudósra, akiről azt hittem eddig, hogy a legjobb szövetségese.

– De azért ne értsen félre! – folytatta sietve. – A dolog egyik felében egyetérték magával, csak a másikat nem tudom elképzelni. A művészeti motívumok elterjedése mindenestre támogatja az ön teóriáját.

– Én pedig, kedves Carl, annyira biztosra veszem, hogy a polinéziai ősei tutajaikkal átkeltek az óceánon, hogy hajlandó vagyok saját magam tutaját építeni és útra kelni, csak hogy bebizonyítsam, hogy ez valóban lehetséges!

– Megbolondult? Egy szál tutajon akar nekivágni az óceánnak?

Nem is tudta, hogy mit szóljon vakmerő kijelentésemre. Csak bámult rám, és várta, hogy mikor nevetem el magam, elárulva, hogy csak tréfáltam.

De én bezzeg nem nevettem! Most már éreztem, hogy senki sem fogadja el vándorlási feltevésemet, mivel a Peru és Polinézia

közi roppant tengerrészt mindössze őskori tutajokkal próbálom áthidalni.

Carl még mindig gyanakvó tekintetet vetett rám.

– Menjünk! Igyunk egy pohárral! – ajánlotta.

Mentünk is. És addig beszélünk a dologról, míg az egy pohárból négy lett.

*

Ezen a héten pénzt vártam hazulról. A pénzzel együtt azonban a Norvég Bank levelét is megkaptam. Ebben pedig az állott, hogy ez az utolsó átutalás a valutamegszorítások miatt. Ezért nyomban feladtam drága lakásomat, és Brooklynba költöztem át, a norvég Tengerészotthonba, ahol az ellátás nemcsak jó volt, de az ára is megfelelt lapos erszényemnek. Kaptam egy kis emeleti szobát, étkezni meg a földszinti nagy ebédlőbe jártam honfitársaim közé.

Tengerészek jöttek-mentek itt. Alakban, természetben és korhelységük fokában többé-kevésbé különböztek ugyan egymástól, de volt egy közös tulajdonságuk. Ha a tengerről esett szó, mindenik tudta, hogy mit beszél. Tőlük tanultam meg, hogy a hullámozás és a tenger háborgása nem növekszik a mélység és a parttól számított távolság arányában. Sőt, a partközelben a szélviharok gyakran sokkal veszedelmesebbek, mint a nyílt tengeren. A sok víz alatti zátony, a sziklákon megtorpanó hullámok, a parthoz csapódó áramlás jóval veszélyesebbé teheti a hajózást a parti vizeken, mint odakünn a nyílt tengeren.

Amelyik hajó kiállja az óceán haragját partközelben, az ne féljen a távolságtól sem. Azt is megtanultam, hogy míg erős tengerjárás-kor a nagy hajók előre-hátra bukdácsolnak, jobbra-balra inganak, fedélzetükre tonnaszámba zúdul a víz, s úgy összevissza görbítheti rajtuk az acélrudakat is, mintha csak drótból lennének, addig a kis hajónak könnyebb a dolga. Az egyik széles hullám a másik hátára tolja át, és olyan könnyen, szabadon lebeghet fölöttük, akár a sirály. Beszéltem tengerészekkel, akik hajótörést szenvedtek, de egy kis csónakon mégis meg tudták menteni az életüket.

A tutaj kérdéséhez azonban egyikük se tudott hozzászólni. A tutaj – nem hajó. Nincs se mélyre nyúló tőgerendája, se oldalfala. Csak

arra jó, hogy szükség esetén rámeneküljön az ember, amíg valami hajó segítségül nem érkezik. Egy tengerész azonban mégis akadt a többi közt, aki nagy megbecsüléssel beszélt a tutaj alkalmazásáról a nyílt tengeren; három hétig hányódott ugyanis egy tutajon, amikor hajóját az Atlanti-óceán közepén egy német torpedó elsüllyesztette.

– Csak hát kormányozni nem lehet a tutajt – tette hozzá. – Hol előre megy, hol hátra, hol meg körbe forog – ahogy a szélnek éppen tetszik.

Időközben a könyvtárakból előástam az első európai utazók beszámolóit, akik Dél-Amerika csendes-óceáni partjáig eljutottak. Nem szűkölködtek ezek a művek az indiánok balsafatörzsekből összerótt nagy tutajára vonatkozó ábrázolásokban és leírásokban sem. Ennek a régi járműnek négyszögletű vitorlája, nehéz tőgerendája, hátul pedig hosszú kormánylapátja volt, tehát kormányozni is lehetett.

Heteket töltöttem már a Tengerészotthonban, de beküldött tanulmányomra sem Chicagóból, sem a többi egyetemi városból nem érkezett válasz. Úgy látszik, bele sem nézett senki.

*

Egyik szombaton merész elhatározással elmentem a Water Street egyik kis tengerészboltjába. Vettem egy csendes-óceáni hajózási térképet, mire nyomban „kapitány úrnak” szólítottak. Az összecsavart térképpel a hónom alatt átrobogtam Ossiningba. Gyakori hétvégi vendége voltam itt egy fiatal norvég házaspárnak. Szép helyen, pompás környezetben laktak. A férfi tengerészkapitány volt, és ez időben a Fred Olsen Line New York-i központjában teljesített szolgálatot.

Miután úsztam egyet kertjük medencéjében, és lemostam magamról a heti gondokat, Ambjörg barátom is előkerült a koktéllal és a poharakkal, letelepedtünk a zöld fűre, a jó napsütésben. Nem tudtam tovább türtöztetni magamat: kiterítettem a Csendes-óceán térképét a gyepre, és megkérdeztem Wilhelmtől, hogy véleménye szerint eljuthat-e az ember tutajon Peruból a polinéziai szigetekre?

Barátom megütközve tekintett hol rám, hol meg a térképre, de végül is igent mondott. Én pedig úgy megkönnyebbültem a szakértői

vélemény hallatára, mintha egy nagy kő gördült volna le a szívemről. Tudtam, hogy Wilhelm testestül-lelkestül tengerész, és a hajózás minden csínja-bínja, tudománya a kisujjában van. Egyszeriben előadtam hát neki a tervemet. Megdöbbenésemre azonban kijelentette, hogy az ötlet tiszta örültség.

– De hiszen az előbb magad mondtad, hogy lehetséges az átutazás!

– Igen, ezt mondtam. Csakhogy az elpusztulásnak épp akkora az esélye, mint az odajutásnak. Hiszen sohasem próbáltál balsafa tutajon utazni! Hogyan képezed hát, hogy átvitorlázhatsz vele az óceánon? Talán odaérsz – talán nem. A régi perui indiánok közt bizonyára nemzedékről nemzedékre öröklődött a tutajkészítés és a tutajozás mestersége. De lehet, hogy tíz, húsz év, sőt évszázadok során talán több száz tutaj is tönkrement, amíg egyetlenegy eljutott a rendeltetési helyére. Említetted, hogy az inkák idejében valóságos flottákat építettek és bocsátottak a vízre, csupán tutajokból. Nos, ha rosszra fordult a dolog, akkor a pusztuló jármű legénységét megmenthette a többi tutaj. De rajtad ki segít majd az óceán közepén? Még ha végszükség esetére viszel is magaddal rádiót, ne gondold, hogy egy parányi tutaj olyan könnyen meg tudja határozni a helyzetét a háborgó tengeren, több ezer mérföldnyire a parttól. Vagy tegyük fel, hogy viharba kerülsz, és az lesodor a tutajról. Mit csinálsz akkor? Míg a segítség megérkezik, ezerszer is megfulladhatsz. Sokkal ésszerűbb hát, ha megvárod türelemmel, míg valaki végül is elolvassa a dolgozatodat. Írj nekik! Sürgesd őket újra meg újra! Ez a legokosabb, amit tehetsz.

– Nem várhatok tovább, egy fillérem sem lesz nemsokára.

– Akkor átköltözől hozzánk. De ha így állsz, akkor hogyan képezed, hogy pénz nélkül expedíciót indítasz Dél-Amerikából Polinéziába?

– Könnyebb érdeklődést kelteni az emberekben egy felfedezőút, mint egy tudományos dolgozat iránt.

– És vajon mit nyersz vele?

– Azt, hogy megcáfolom a feltevésemmel szembeszögezett leg-súlyosabb érvet – nem is szólva arról, hogy egy ilyen vállalkozásra mégiscsak felfigyel a világ.

– Hátha balul üt ki a vállalkozásod?

– Akkor nem bizonyítottam be semmit.

– De igen! Bebizonyítottad a feltevésed képtelenségét mindazok előtt, akik ma sem hisznek benne.

– Lehet. De látod, az előbb magad mondtad, hogy tíz eset közül egyben mégiscsak sikerülhet a dolog.

Ambjörgék gyermekei szaladtak oda hozzánk. Krikettezni akartak velünk. Aznapra hát félbeszakadt a beszélgetés.

A következő hétvége ismét útban talált Ossining felé. Megint a hónom alatt volt a térkép. És amikor hazatértem, már egy hosszú ceruzavonal ríkított rajta, ami az óceánon át összekötötte Perut a Tuamotu-szigetekkel. Mert tengerészkapitány barátom feladta a reményt, hogy lebeszéljen tervemről. Mellém ült hát, és órák hosszat számígtattuk a tutaj feltehető sebességét.

– Kilencvenhét nap! – összegezte számításait Wilhelm. – De ne feledd el, hogy csak akkor, ha állandóan kedvező szelet kapsz, ha a tutajodat, amint reméled, valóban jól viszi a vitorla – szóval, ha a körülmények a lehető legkedvezőbbek. Ezért azt ajánlom, hogy inkább négy hónapot számíts – de légy elkészülve esetleg hosszabb utazásra is.

– Rendben van! Szóval négy hónap kell hozzá, de megtehetem az utat esetleg már kilencvenhét nap alatt is.

Aznap este tengerészotthonbeli kis szobámat sokkal barátságosabbnak éreztem, mint máskor. Az ágy szélére ülve újra magam elé terítettem a térképet. Kiléptem a padló széltét-hosszát, amennyire az ágy meg a szekrény engedte, és gondolatban hozzámértem az elképzelt tutajt. Óh, hiszen az sokkal nagyobb lesz! Kinyitottam az ablakot, hogy kitekintsek a csillagos égre. A szűk falak közül bizony csak egy vékony sáv látszott belőle. Bár a tutaj nem lesz éppen túl nagy, az biztos, hogy a kerek égboltot és a szikrázó csillagokat semmi sem fogja eltakarni a szemem elől...

New York legzártkörűbb klubja a Central Park közelében van, a nyugati Hetvenkettedik utcában. Fényesre csiszolt réztábla hirdeti ajtaján, hogy valami szokatlan rejlik mögötte. Ez a Felfedezők Klubja! Olyasvalami egyesülés, aminek nemigen akad párja az egész földön. Kevés ember jár ide. De aki beljebb jutott, annak úgy

tűnhet, hogy ejtőernyőn szállott le New York felhőkarcolókkal teli, autóktól nyüzsgő zürzavarából valahová – sok ezer mérföldnyire, egy távoli, idegen világba. Mert aki mögött ez a New Yorkra nyíló ajtó bezárul, az itt nyomban az oroszánvadászok, hegymászők és sarkkutatók légkörébe kerül. Víziló- és szarvastrófeák, nagyvadak elejtéséhez való fegyverek, elefántagyarak, harci dobok és dárdák, indiai kárpitok, bálványok, hajómodellek, zászlók, fényképek és térképek veszik körül a klubtagokat, akik vagy valamely távoli földrészről szóló előadás hallgatására gyűlnek itt össze, vagy a fehér asztal mellett ülve beszélgetnek.

A Marquises-szigetéről való visszatértem után engem is a klub tagjává választottak. E minőségemben lehetőleg egyetlen felolvasást vagy megbeszélést sem mulasztottam el, ha a városban időztem. Így hát, amikor egy esős novemberi estén beállítottam ide, egyáltalán nem találtam meglepőnek, hogy az egyik szoba padlójára jókora felfűjható, minden szükséges felszereléssel ellátott gumicsónakot állítottak ki. Volt ott vízhatlan gumiruha, légmentesen záródó kabát, önműködő vízsűrő berendezés, meg a sarkkörti utakhoz szükséges ezer mindenféle más felszerelési tárgy is. Haskin ezredes, a klub új tagja, a légierőt felszerelési tárgyakkal ellátó parancsnokság laboratóriumának munkatársa tartott ugyanis aznap bemutatóval egybekötött előadást azokról a legújabb rendszerű katonai felszerelési tárgyokról, amelyeknek a tudományos expedíciók is hasznát vehetik, akár északi, akár déli tájak felkutatására indulnak.

Az előadást élénk vita követte. Peter Freuchen, a neves dán sarkutazó is felszólalt. A jól megtermett ember kételkedve rázta erős, szakállas fejét. Kereken kimondta, hogy ő nem bízik az effajta, csak laboratóriumokban kiagyalt és kipróbálatlanul agyondicsért dolgokban. Egyik grönlandi útján az eszkimó kajak és *iglu** helyett ő is gumicsónakot és gumisátrat használt, de kis híján az életével fizetett ezért. Egy heves hóvihárban majdnem megfagyott, mert a sátor cipzára befagyott, és nem lehetett használni. A gumicsónakot pedig halászat közben a beleakadt horog lyukasztotta ki, mire az hirtelen úgy lapult össze alatta, mint egy vizes rongy. Kísérőjével együtt

* *Iglu*nak nevezik az arktikus tájakon élő eszkimók megközelítőleg félgömb alakú, nagy hókockákból épített kunyhóit. A világosság jéglaapon keresztül szivárog be a hókunyhóba. – Szerk.

biztosan odaveszett volna, ha egy grönlandi eszkimó az utolsó percben föl nem veszi őket a kajakjára. Úgy véli ezek után, hogy még a legtalálékonyabb elme sem eszelhet ki a rajzasztal mellett jobb és célszerűbb felszerelési tárgyakat azoknál, amelyek készítésére sok évezred tapasztalata tanította meg az eszkimókat.

A vita Haskin ezredes meglepő ajánlatával zárult. Legközelebbi expedíciójukhoz a klubtagok válasszák ki az itt bemutatott cikkek-ből mindazt, ami hasznos lehet számukra. Egyetlen feltételként azt kötötte ki, hogy útjuk befejezésekor közöljék a parancsnokság kutatóintézetével, hogy miként váltak be e cikkek a gyakorlatban.

Olyan ajánlat volt ez, ami nekem éppen kapóra jött. Aznap este én mentem haza a klubból utolsónak, mert alaposan megvizsgáltam minden darabot, amire csak szükségem lehetett, és ami most csak úgy magától, ajándékként pottyant az ölembe. Éppen efféléket kerestem! Olyan felszerelést, ami mind a magam, mind a társaim életét megmentheti, ha minden remény és várakozás ellenére esetleg mégis csődöt mondana az a bizonyos, magánosan útra kelő tutaj.

Másnap reggel is ez a sokféle új felszerelési tárgy járt az eszemben, mikor egy atlétatermetű, jól öltözött fiatalember lépett be a Tengerészotthon ebédlőjébe. Jól megrakott reggelizőtálca volt a kezében, és egyenesen az asztalomhoz telepedett. Beszélgetni kezdtünk. Kiderült, hogy ő sem tengerész, hanem mérnök. Trondhjemben végzett, és most az amerikai rendszerű hűtőberendezéseket tanulmányozza. Itt lakik a közelben, és gyakran étkezik a Tengerészotthonban, mert szereti a jó norvég konyhát. Mikor a foglalkozásomról érdeklődött, néhány szót szóltam terveimről; elmondtam, hogy ha e hét végéig nem kapok határozott választ a tudományos körök elé tárt dolgozatomra, akkor magam építem meg azt a tutajt, és elindulok rajta, ha kell, egyedül is.

Asztaltársam egy szót se szólt, de feszülten figyelt szavaimra.

– És döntött már? – kérdezte. – Valóban utazik?

– Döntöttem! – feleltem. – Utazom!

– Mikor?

– Amilyen hamar csak lehet. Mert ha sokáig várok, épp akkorra érnék a Csendes-óceánra, mikor már odaérnek a Déli-sark felől jövő viharok és a szigetvilágban is gyakori tájfun. Pár hónapon belül

tehát indulnom kell Peruból; csakhogy persze addig még pénzt is kell szereznem, és meg is kell szerveznem az egész expedíciót.

– És hány embert vinne magával?

– Úgy gondoltam, hogy magamat is beleszámítva hatan lennénk. Ez társaságnak elég, és éppen kitelik belőle a négyórás napi őrszolgálat.

Pár percig elgondolkozott, mintha jól meg akarná rágni a most hallottakat. Aztán szenvedélyesen felkiáltott:

– Az ördögbe is, szívesen magával mennék! Ha tetszik, én végezném a légköri méréseket, én jegyezném az áramlás sebességét meg irányát. Elvégre ennek az expedíciónak pontos mérésekkel kell alátámasztania a kísérletet. Számításba kell vennie azt is, hogy az óceánnak olyan területein fog áthaladni, amely gyakorlatilag ismeretlennek mondható, hiszen kiesik a rendszeres hajójáratok vonalából. Az olyan fölfedező út, mint az öné, nagyon érdekes oceanográfiai és meteorológiai kutatásokat is végezhet, s itt talán hasznát vehetné az én termodinamikai tapasztalataimnak is.

Bár egyebet sem tudtam erről a fiatalemberről, mint amennyit nyílt, becsületos arcából és szeméből kiolvashattam, nyomban így válaszoltam.

– Rendben van! Együtt indulunk!

Pedig hát Herman Watzinger éppolyan szárazföldi patkány volt, mint jómagam...

*

Pár nappal később magammal vittem Hermant a Felfedezői Klubjába. Ott éppen Peter Freuchenbe, sarkutazó klubtársamba botlottunk. Egyébként Freuchent lehetetlen észre nem venni, bármerre járjon. Hosszú, bozontos szakála van, és hatalmas termetű. Az ember azt hiszi, hogy talán éppen most érkezett a jégmezőkről, és önkéntelenül is mögéje néz, hogy nem vezet-e maga mögött pórázon egy jegesmedvét.

Odahívtam az egyik nagy falitérkép elé, és elmondtam neki, azt tervezzük, hogy indián módra épített tutajon kelünk át a Csendes-óceánon. Kisfiús kék szemét figyelés közben akkorára nyitotta, mint egy kistányér. Nagyot dobbantott falábalával a padlóra, és egy lyukkal szűkebbre húzta a nadrágszóját.

– Teringettét! De szívesen tartanék én is veletek, fiúk!

Az öreg grönlandi nyomban sört rendelt, és kijelentette, hogy minden tekintetben megbízik a természeti népek vízi járműveiben. Aminthogy meghajlik a kezdetleges életmódú népek természetismerete előtt is akár a szárazon, akár a tengeren. Egyébként maga szintén utazott már tutajon a szibériai nagy folyókon, és vontatott hajójával bennszülött tutajokat a sarkvidéki partok mentén. Beszéd közben egyre simogatta szakállát, és nem győzte ismételni, hogy milyen pompás élmények várnak majd ránk.

Freuchen lelkes támogatása mozgásba hozta a kerekeket, s most már veszedelmes gyorsasággal gördült tovább szándékaink szekere. A *Scandinavian Press* újságcikkben számolt be vállalkozásunkról. Másnap reggel sietve hívtak a telefonhoz, és a beszélgetés eredményeként még aznap este becsöngettünk Hermannal a város egyik előkelő utcájának még előkelőbb lakásába.

Jól öltözött fiatalember jött elénk, selyem házikabátban, lakkpappuccsal a lábán. Szelíd és halk beszédű. Illatos zsebkendőt tartott orra elé, mert nagyon elővette a nátha; ezért egyre az elnézésünket kérte. Ha nem tudtuk volna, hogy kívül állunk szemben, bizonyára egyikünk sem fedezte volna fel benne a második világháború egyik legvakmerőbb és leghíresebb repülőtisztjét. Két mozgékony, energiától és ötletektől duzzadó fiatal újságíró találtunk nála. Az egyiket ismertük már, jó tollú tudósítója volt egy nagy lapnak.

Mindhárman nagyon lelkesedtek útitervünk hallatán. Különösen a házigazdát érdekelte. És poharazgatás közben felajánlotta, hogy szívesen előlegezi a hozzá szükséges pénzt, ha vállalkozunk rá, hogy újságcikkeket írunk, és visszaérkezésünk után felolvasó körutakat tartunk. Csakhamar megegyeztünk, és poharat ürítettünk az expedíció támogatóinak és résztvevőinek sikeres együttműködésére. E perctől fogva nem volt gondunk az anyagiakra, mert minden ilyenemű terhet nagylelkű támogatóink vállaltak magukra. Mi ketten Hermannal nyugodtan foglalkoztunk hát a megfelelő társak kiválasztásával, a tutaj megépítésével meg a felszerelés összeállításával. Így idejében készülhetünk el mindennel, és elvitorlázhatunk a tájfunok évszaka előtt.

Másnap Herman lemondott az állásáról, és a legkomolyabban nekiláttunk a készülődésnek. A légierőt felszerelési tárgyakkal ellátó

parancsnokság már megígérte, hogy a Felfedező Klubján keresztül ellát minket a szükséges cikkekkkel. Az illetékesek azt mondták, hogy a mi expedíciónk ideális lehetőséget biztosít a felszerelési eszközök alapos, mindenoldalú kipróbálásához.

E biztató kezdet után a következő és egyben legfontosabb teendők a további négy útitárs megválasztása volt. Csak olyan emberek jöhettek számításba, akik minden kockázatot szívesen vállalnak, és beérik azzal, hogy az utazás során ellátást kapnak.

Így hát különös gonddal fogtunk a kiválasztáshoz. Hiszen hatan leszünk egy szűk helyre összezsúfolva, csak egymás társaságára utaltan, egy törekeny kis tutajon. Ilyen helyzetben a nem megfelelő útitárs már egy hónap múlva csak zavart és egyenlenséget okoz, holott akkor már semmilyen lehetőségünk sem lesz arra, hogy megszabaduljunk egymástól. Nem gondoltam hivatásos tengerészek meghívására. Nemcsak azért, mert a tutajozás mesterségéhez nálunk jobban amúgy sem konyítanak, hanem azért is, mert el akartam kerülni, hogy a remélt szerencsés hazajutás után bárki is azt mondhasa: könnyű dolgunk volt, mert jobban értettünk a hajózáshoz az egykori perui tutajosoknál. De egy olyan útitársra mégis szükségünk volt, aki jól bánik a sextánszal, és pontosan meg tudja határozni a tutaj helyzetét az óceánon, hisz útközben minden tudományos megfigyelésünknek ez lesz az alapja.

– Ismerek egy derék fickót – mondtam Hermannak. – Festő. Erős, jól megtermett fiú, ügyesen pengeti a gitárt és csupa móka. Tengerészeti akadémiát végzett és párszor már körülhajózta a földet, míg otthon nem maradt festegetni. Kurtanadrágos koromban együtt jártuk a hazai hegyeket. Írok neki. Bizonyosra veszem, hogy velünk tart.

– Helyes, írd neki! – hagyta rám Herman. – De olyan valaki is kell, aki a rádióhoz ért.

– Rádió? – csattantam fel. – Mi az ördögöt keresne nálunk a rádió? Semmi helye egy őskori tutajon!

– Nem ám; a rádió csak biztonsági eszköz, amelynek semmi jelentősége nincs az elméleted szempontjából mindaddig, amíg S. O. S. jeleket nem kell szétküldeni... Különben is csak a rádió útján adhatjuk le az időjárás-jelentéseket meg az egyéb szükséges közlendőket. Persze, azt ne várd, hogy viszonzásul majd efféléket üzennek

nekünk: „Vigyázzatok! Vihar van készülőben!” Mert a Déli-sark felől efféle üzenet úgysem érkezik. De ha jönne is, ugyan milyen óvintézkedéseket tehetnénk a vihar ellen egy tutajon?

Ezek az érvek elhallgattatták tiltakozásomat, amelynek legfőbb oka úgyis a kapcsológombok és forgókondenzátorok iránti ellen-szenvem volt.

– Különös – feleltem –, de volt szerencsém a legjobb kapcsolatba kerülni a rövidhullámú adókészülékkel; a háború alatt rádiós alakulathoz voltam beosztva. De azért mindenesetre írok Knut Hauglandnek és Torstein Raabynak is.

– Személyesen ismered őket?

– Hogyne! Knuttal Angliában barátkoztam össze, 1944-ben. Szép angol kitüntetésre van, mert részt vett abban az ejtőernyős leszállásban, amelyik megakadályozta a németek atombombagyártó kísérleteit; rádiós volt Rjukanban, a nehésvíz-előállító üzem robbantási akciója során. Amikor először találkoztunk, éppen egy norvégiai vállalkozásból tért vissza. Az oslói szülészeti klinika kéményében rejtőzött titkos leadójával, de a nácik kiszimatolták fészket, a német katonaság megszállta az épületet, és minden kijárat előtt gépfegyveres őr állt. Maga Fehmer, a Gestapo főnöke őrködött az udvaron, hogy elfogja Knutot. De ő közben pisztollyal a kezében lecsúszott a kéményben a padlásról a pincébe, onnan egy hátsó udvarba jutott, majd a kórház kertjének falán átugorva elillant, akár a kámfor, pedig elég sok golyót küldtek a nyomába. Angliában egy régi kastélyban találkoztam vele egy titkos állomáson; onnan visszament, hogy a megszállt Norvégiában valami száz új közvetítőállomás földalatti kapcsolatait megszervezze. Épp akkor fejeződött be az én ejtőernyős kiképzésem. Azt terveztük, hogy együtt ugrunk majd le Nordmarkban, valahol Oslo közelében. De közben a szovjet haderő bevonult Kirkenez körzetébe, ezért Skóciából Finnországba indítottak egy kisebb norvég csapatot, hogy ott bekapcsolódják a hadműveletbe. Engem is ebbe a különítménybe osztottak be. Ott ismertem meg Torsteint, a másik kemény fickót. Igazi sarkvidéki tél volt akkor. Csak az északi fény tűzkévéi árasztottak némi derengő fényt az éjjel-nappal egyforma sötétségbe. Kékre fagyva, fülig bundába burkolózva másztunk meg valami magaslatot a finn területen, és mikor

felértünk, egy magános kunyhóból huncut képű, mosolygósan kék szemű, bozontos szőke legény toppant elénk. Torstein Raaby volt. Ő is Angliában kapott különleges kiképzést. Onnan becsempészték őt Norvégiába, Tromső közelébe, és egy aprócska készülékkel megbújt a németek híres *Tirpitz* csatahajójának közvetlen közelében. Teljes tíz hónapon át innen adott le minden éjszaka jelentést a csatahajó mozdulatairól, a fedélzeten megfigyelt dolgokról. Titkos adóját egy vevőantennához kapcsolta, amelyet az egyik német tiszt szerelt fel. Az ő pontos hírszolgálatának köszönhető, hogy az angol bombázók végezhettek a *Tirpitz*cel. Ezután Torstein Svédországba szökött, majd innen újra brit földre. Élére állott egy újabb rádiós különítménynek, és ejtőernyőjével a német vonalak mögött, a finn vadonban ereszkedett le. Mikor a németek visszavonultak, Torstein már saját fegyvertársainak sorai között találta magát. Éppen jókor bújt elő rejtékhelyéről, mert a mi nagy leadónkat elpusztította egy légiakna, és így az ő kis készüléke segített ki bennünket. Fogadni mernék, hogy Knut és Torstein is torkig van már az otthoni kényelmes élettel, és boldogok lesznek, hogy velünk kalandozhatnak a tengeren.

– Remek! Írj nekik nyomban! – mondta Herman.

Eriknek, Knutnak és Torsteinnak erre a következő táviratot küldtem. Nem volt benne se szépítés, se csábítás:

„Át akarok kelni egy fatutajon a Csendes-óceánon. Ezzel kívánom bizonyítani, hogy a Déli-tenger szigeteinek lakossága Peruból származik. Akarsz-e velem tartani? Nem ígérek semmit, csak ingyenes utazást Peruba, Polinéziába és onnan vissza. Műszaki jártasságod hasznos lehet az utazás során. Sürgős választ kérek.”

Másnap befutott az első távirat:

„Jövök! Torstein.”

A másik kettő sem váratott meg a válasszal.

Csak a hatodik útitárs személyére vonatkozóan nem volt még határozott jelöltünk. Hol erre, hol arra gondoltunk, de valami ok miatt csak húzódozott a meghívás. Különb is szinte főtt már mindkettőnk feje a sok tennivalótól. Elsősorban az ellátás kérdésével

kellett foglalkoznunk, mert nem akartuk csak lámahúson meg szárított kumaragumón* élve elhitetni magunkkal, hogy a régi indiánok utódai vagyunk. Tudnunk kellett azonban, hogy mekkora lesz annak az ősi szabású tutajnak a teherbírása, mennyi ételmezt vihetünk magunkkal, és mindezzel meg a legénységgel megrakott tutaj hogyan harcolhat majd az elemek ellen egy ilyen hosszú úton. Indián elődeink beérhették szárított hússal, hallal meg édesburgonyával – hiszen ehhez szoktak –, de vajon kiegészíthették-e útközben a készletüket friss hallal és esővízzel?

Ami a saját ellátásunkat illeti, úgy gondoltuk, hogy legjobb lesz, ha a katonai ételmezés bevált konzervjeiből szerzünk be kellő mennyiséget. Kapóra jött hát, hogy a washingtoni norvég követség katonai attaséja mellé titkárként éppen ekkor azt a katonatisztet nevezték ki, akinek én voltam a segédtszjtje finnországi különítményünkben. Tudtam, hogy elemében van, ha valami nehéz feladat elé állítják, és nincs nyugta, míg a gordiuszi csomót szét nem vágta. Björn Rörholt ahhoz az élettől duzzadó, erélyes emberfajtaához tartozott, amelyik szinte szerencsétlennek érzi magát, ha nem áll előtte valami szokatlan feladat.

Írtam neki; kifejtettem, hogy miről van szó, és arra kértem, hogy kitűnő szimatjával szerezzen összeköttetést az amerikai hadsereg ételmezéskísérleti központjához. Véletlenül megtudtam ugyanis, hogy éppen most foglalkoznak új konzervek előállításával, amelyeket mi kipróbálhatunk, mint ahogy a légierőt felszerelési tárgyakkal ellátó parancsnokságtól is ingyen kaptuk meg kipróbálásra a szükséges felszerelés egy részét.

Két nap múlva Björn felhívott Washingtonból telefonon. Kapcsolatba lépett az USA hadügyminisztériumának külügyi osztályával, s azok részletesebben kívánták tudni, hogy lényegében miről is van szó.

Az első vonattal Washingtonba rohantunk. Björn a követségen, hivatali szobájában várt ránk.

– Azt hiszem, hogy elintézhjük a dolgot – mondta. – A külügyi osztály parancsnoka holnapra vár bennünket. De azért jó lenne az ezredestől is egy ajánlólevél.

* A kumara vagy édesburgonya (*Ipomoea batatas*) a szulákfélék népes családjába tartozó növény. A legfontosabb forró égövi táplálékanyagok egyike. Ehető részét a gumói szolgáltatják, amelyek átlag 1,6–3 kg súlyúak, de olykor elérik a 25 kg-os súlyt is. – *Szerk.*

Az „ezredes”, Otto Munthe-Kaas, a norvég katonai attasé volt. Igen jóindulatúnak bizonyult, s mikor megértette, hogy miről van szó, készséggel megígérte a kért ajánlólevelet. Amikor pedig másnap reggel a levélért mentünk, felállott az íróasztal mellől, és váratlanul közölte, hogy a nagyobb nyomaték kedvéért ő is velünk tart. Elhelyezkedtünk a kocsjában. Az első ülésen az ezredes és Björn, fényes díszegyenruhában, Herman meg én pedig mögöttük feszengtünk, és a szélfogó üvegen át mindegyre előrepislogtunk a hadügyminisztériumnak – az úgynevezett Pentagonnak – az óriási tér háttérében egyre közelebb nyomuló tömegére. Hermannal később bevallottuk egymásnak, hogy jövődéli parányi és törékeny tuta-junkat sohasem éreztük olyan jelentéktelennek, mint amikor ennek az épületóriásnak a kapuján beléptünk, melyet a maga harmincezer tisztségviselőjével és tizenhat mérföldes folyosólabirintusával arra szemeltünk ki, hogy „kellő súlyt adjon” vállalkozásunknak.

Most szinte vég nélküli vándorlás kezdődött mozgólépcsőkön és folyosókon, míg el nem értünk a külügyi osztályra, ahol végre leülhettünk egy nagy mahagóniasztalhoz, egy sereg szép egyenruhás tiszt közé. A megbeszélésen maga az osztály parancsnoka elnökölt, aki széles alakjával az egész asztalfőt elfoglalta.

A szigorú tekintetű ezredes jó darabig nem értette, hogy mi köze lehet a mi tervbe vett tutajozásunknak az USA hadügyminisztériumához. A mi ezredesünk jóindulatú szavai és az asztal körül ülő tisztek viharosan ránk záporozó különböző kérdései után azonban lassanként a pártunkra állt. Majd amikor végül a parancsnokság kutatóintézetétől kapott levelünket is elolvasta, határozott utasítást adott törzskarának, hogy segítse elő tervünket, és egyengesse további utunkat az ez ügyben illetékes más katonai intézményekhez. Ezzel felállott, sok szerencsét kívánt utazásunkhoz, és méltóságteljesen kilépkedett a teremből.

Alighogy az ajtó becsukódott mögötte, az egyik fiatal törzstiszt hozzám fordult.

– Mindent meg fognak kapni, amit csak kívánnak – súgta.
– Az önök vállalkozása kellemes változatosságot hoz a mi békés hivatali életünkbe. Arról nem is beszélek, hogy milyen hasznos lesz számunkra, ha önök alaposan kipróbálják a mi legújabb fajta készítményeinket.

Az utasításnak megfelelően az összekötő tiszt azonnal intézkedett, és egy másik autón továbbrepített kettőnket Lewis ezredeshez, a hadfelszerelési osztály parancsnokához.

Lewis ezredes óriás termetű, jól kisportolt, kellemes modorú ember volt. Nyomban behívatta törzskarát, s közölte velük, hogy miről van szó. Valamennyien igen szívesek voltak, és közvetlen hangnemben javasoltak egy sereg élelmi cikket, amit jó lenne velünk kipróbáltatni. Legmerészebb álmainkat is felülmúlta az a rengeteg fajta élelmiszer és sok egyéb használati tárgy, amit mind felsoroltak, a konzervféléktől kezdve a napolajig, s a vízálló hálósáktól a törlóruháig. Megkóstoltatták velünk egymás után a konzervek mintaadagjait, kipróbáltatták azt a gyufát, ami vizesen is meggyullad, feldicsérték újfajta petróleumfűzőjüket, előszedtek víztárolót, gumicsónakot, mindenféle konyhai eszközt, kést, amely nem merül el a vízben – egyszóval mindenfélét, amit csak egy expedíció szeme-szája megkívánhat.

Közben félszemmel néhányszor Hermanra pillantottam. Olyan illedelmesen, szinte lábujjhegyen lépkedett mellettem, akár egy jól nevelt kisfiú a csokoládésboltban, gazdag nénikéje oldalán. Végigjártunk minden raktárat. Az ezredes maga mutatta meg a büszkeségeit, s mikor már kifogytunk a látnivalóból, a hivatalnokok jegyzékbe vették a kiadandó anyagokat s azok mennyiségét. Már azt hittem, hogy megnyertem a csatát, s csak arra vágytam, hogy a szállónkba visszatérve vízszintes helyzetben még egyszer végiggondoljam a nap eredményeit. Az óriás termetű, barátságos ezredes azonban egyszer csak kijelentette:

– No, most már csak a fő dolog van hátra: a kiadás engedélyét jóváhagyatni a tábornokkal!

Éreztem, hogy a rémülettől meghül bennem a vér. Hát újra végig kell járni ezt a kálváriát? Ki tudja, hogy mennyire lesz megértő lélek az a tábornok?

A tábornok apró termetű, igen komoly arcú ember volt. Az íróasztalánál ült, és szűrős szemével fürkészve nézett végig rajtunk, mikor bejutottunk hozzá.

– Mit óhajtának ezek az urak? – kérdezte kurtán Lewis ezredestől, miután hellyel kínált, de közben le nem vette rólam éles tekintetű, kék szemét.

– Nem jelentékeny a kérésük – sietett a válasszal Lewis, és röviden előadta ügyünket, miközben főnöke türelmesen, mozdulatlanul figyelt.

– No, és mi vajon mit kapunk e sok mindenért viszonzásul?
– kérdezte.

– Mit? – felelte Lewis rábeszélő hangsúlyozással. – Hát alapos közlést arról, hogy újfajta élelmiszereink és felszerelési tárgyaink hogyan válnak be az olyan kivételesen nehéz körülmények között is, amilyenekkel ez az expedíció készül megbirkózni.

A tábornok, változatlanul komor arccal, lassan hátradólt karos-zékében. Szemét még mindig rám szögezte, és én úgy éreztem, hogy a bőrfotel legmélyére süllyedek, amikor fagyosan megjegyezte:

– Szép, szép! Még mindig nem tudom azonban, hogy mit kapunk ellenérték gyanánt.

A szobában halotti csönd támadt. Lewis ezredes zavartan babrált gallérján, mi pedig egyetlen szót se szóltunk.

– De hát – törte meg végre a csöndet a tábornok, és alig észrevehető, kis hamis mosoly villant meg a szeme sarkában – elvégre a bátorság és a vállalkozó kedv súlya is nyom valamit a latban. Adassa hát ki, Lewis ezredes, amit csak kívánnak.*

Még akkor is kábult voltam a siker örömétől, mikor gépkocsink a szálloda felé robogott. Közben hallom, hogy Herman elkuncogja magát mellettem.

– No mi az? Becsíptél, vagy csak az eszed ment el?

– Dehogysis! De éppen most számítottam ki, hogy a kiutalt élelmiszertömegben 684 doboz ananászkonzerv van. Ez pedig a kedvenc csemegém! – nevetett szemérmetlenül.

*

Ha hat embert, egy tutajt és a szükséges felszerelést meg egyéb ezerféle holmit számtalan helyről a perui tengerpart egy pontjára kell összegyűjteni, az bizony rengeteg dologgal jár. És minden sürgős,

* Az Egyesült Államok katonai parancsnokságát a csendes-óceáni háború tapasztalatai ösztönözték arra, hogy az ilyenfajta tanulmányutak iránt komolyabban érdeklődjék. A két világháború folyamán ugyanis megtörtént, hogy a hajótörött tengerészek vagy a kényeszerleszállást végzett repülőket tutajon, gumicsónakon vagy más törékeny járművön, nem egyszer voltak kénytelenek megtenni olyanokon ezer kilométeres utakat is az óceánon. A *Kon-Tiki*-expedíció lehetőséget nyújtott arra, hogy megismerjék az így épített tutajok tengerjáró képességét, kormányozhatóságát, élelmezési lehetőségeit, rádiós érintkezésmódját stb. Nem csodálkozhatunk hát, ha Heyerdahl útiterve, majd útja iránt, a sportszerű részleteken túl is, ilyen okokból komolyan érdeklődtek. – *Szerk.*

mindennek egyszerre kell készen lennie, mert csak három hónapunk van rá, és Aladdin lámpása nem áll a rendelkezésünkre.

A hadügyminisztérium külügyi osztályának parancsnokságától kapott ajánlólevéllel másnap visszarepültünk New Yorkba: Behre professzort, a hadügyminisztérium Földrajzi Kutatóintézetének vezetőjét kerestük fel a Columbia Egyetemen. Herman az ő intézkedésére kapta meg a meteorológiai és oceanográfiai mérésekhez szükséges drága műszereket. Innen visszarepültünk Washingtonba, ahol harmadnap az Oceanográfiai Intézetben Glover tengernaggyal volt találkoznánk. Ez a kedélyes öreg tengeri medve valamennyi tisztjét beszólította, bemutatott bennünket, és a Csendes-óceánnak a falon csüngő térképére bökött.

– Látják? Ezek a fiatalurak a mi most használatos térképeinket akarják ellenőrizni. Legyenek hát a segítségükre!

És a kerekek továbbforogtak...

Lumsden angol ezredes a washingtoni brit katonai misszióba hívott, hogy megbeszéljük leendő problémáinkat és a siker eshetőségeit. Rengeteg jó tanáccsal és az angol haderő legújabb típusú felszerelésének mintadarabjaival látott el bennünket, amelyeket repülőgépen hozatott át Angliából, egyenesen a mi kedvünkért. Csak azt kellett megígérnünk, hogy mindent kipróbálunk a tutajon. Az angol követség katonarovosa valami cápa elleni port ajánlott lelkesen a figyelmünkbe. Szórjunk egy keveset ebből a tengerbe, ha a cápa ott ólálkodik, és az menten elkotródik a közelünkből.

– És tudja-e a cápa, hogy el kell kotródnia? – kérdeztem.

– Hiszen éppen erre vagyunk mi is kíváncsiak – felelte nevetve az öregúr.

Ámde ha az idő rövideje miatt vonat helyett repülőgépen kell utazgatni, s a lába helyett autót kell igénybe vennie az embernek, úgy lelapul az erszénye, mint egy szárított növény a herbáriumban. Így hát, mikor már a Norvégiába szóló menettérti jegyünk árát is elköltöttük, felszólítottam New York-i barátainkat, hogy nyújtsanak anyagi segítséget. De, sajnos, kellemetlen meglepetésben volt részünk. Pénzügyi pártfogónk lázasan, nagybetegen feküdt, két társa pedig mit sem tehetett nélküle. Elméletben vállalták továbbra is azt, amit ígértek, de egyelőre kötve volt a kezük. Arra kértek ezért, hogy halasszuk későbbre az expedíciót, ami persze lehetetlen lett volna,

mikor minden téren annyira előrehaladtak már a dolgok. Most, ha már egyszer belefogtunk, szó sem lehet halasztásról. Végül is abban egyeztünk meg, hogy egyik felet se kösse a régi ígéret, így szabad kezét kaptunk rá, hogy tőlük függetlenül intézkedhessünk.

Zsebre vágott kézzel álltunk az utcán.

– December, január, február... – számlálta Herman.

– És legfeljebb egy nyúlfarknyi a márciusból – de legkésőbb akkor indulnunk kell!

Bármennyire beborult is körülöttünk a láthatár, egy dolgot világosan láttunk. Utazásunknak komoly célja van, nem kockáztathatjuk tehát, hogy akrobatának tartsanak majd minket, mint azokat, akik egy üres hordóban legurulnak a Niagarán, vagy tizenhét napig kuporognak egy zászlórúd hegyén.

– Ez a játék nem babra megy – vélte Herman.

Ebben teljesen egyetértettünk.

Szerezhetünk volna norvég pénzt, de azzal mit csináljunk itt, az innenső Atlanti-parton? Kérhetünk volna segílyt valamelyik tudományos intézettől, de vajon melyik kockáztatna komoly összeget egy vitatható feltevésért? Hiszen éppen ezért vállalkoztunk az utazásra. Ám azt szintén jól láttuk, hogy sem magánember, sem pedig a sajtó nem fog pénzt folyósítani olyan vállalkozásra, amelyet minden biztosítótársaság az öngyilkossággal tekint azonosnak. Persze, ha majd épen, egészségesen visszatérünk, akkor mindjárt másként alakulhat a dolog...

Néhány napig nagyon felhős volt fölöttünk az égbolt. Sehol semmi kedvező kilátás. Ekkor lépett újra előtérbe Munthe-Kaas ezredes.

– Látom, hogy kutyaszorítóba kerülnétek, fiúk. No, hát itt a csekk az indulás költségeire. Ha majd visszajöttök, megadjátok!

Példáját többen követték. Így nemsokára annyi magánkölcönt kaptunk, hogy nem szorultunk sem közvetítőre, sem ügynökökre. És nyitva állott előttünk az út Dél-Amerikába, ahol majd hozzáláthatunk a tutajkészítéshez.

A régi peruiak balsafából építették tutajjaikat. Ez a fa, ha egészen ki van száradva, a parafánál is könnyebb. Peruban is nő, de csak az Andok láncán túl. Az inkák korának tengerészei az ecuadori partok mentén hajóztak fel, ahol az óceán partvidékén is lehetett nagy balsatörzseket vágni. Nekünk is ez volt a szándékunk.

De a mai utazás lényegesen más már, mint az inkák korában volt. Van gépkocsink, repülőgépünk, utazási irodánk – van azonban számos akadály is, hogy mégse menjenek a dolgok egészen simán. Ilyen akadály például az is, aminek országhatár a neve. Ebből pedig sok van, és mind körül van rakva rézgombos tisztviselőkkel, akik nem akarják elfogadni az útleveledet, összetúrják a csomagjaidat, és pecsétes iratok egész halmazával sújtanak föbe, ha mégis olyan szerencsés volnál, hogy át tudad lépni a küszöbüket. E rézgombos férfiaktól való félelmünk hamarosan meggyőzött róla, hogy Dél-Amerikában mégse szállhatunk partra csak úgy egyszerűen: poggyászosan, idegen valutával zsebünkben, hogy azután kalapot emelve, tört spanyolságunkkal udvariasan megkérdezzük: szabad-e itt beszállnunk, s egy tutaj hátán továbbvitorláznunk. Hiszen nyomban dutyiba dugnának.

– Okvetlenül hivatalos engedélyt kell szereznünk – hangsúlyozta Herman.

Szerencsére a felbomlott pénzügyi triumvirátus egyik tagja az Egyesült Nemzetek Központi Szervezetének egyik ügyintézője volt. Ez a barátunk felajánlotta, hogy elvisz oda az egyik ülésnapon, s ott majd meglátjuk, hogy mit tehetünk. Megbámultuk a szép nagy tanácstermet, ahol a legkülönbözőbb nemzetekhez tartozó résztvevők ültek egymás mellett a padokban, s éppen figyelmesen hallgatták egy sötét hajú szovjet küldött beszédét. A terem hátsó falát óriási világtérkép díszítette, ez alatt foglalt helyet a szónok.

Barátunk a szünet alatt előbb Peru, majd Ecuador egyik képviselőjét fogta el. Egy kisebb szoba puha karszékeibe ültünk le beszélgetni. Mindketten élénk figyelemmel hallgatták az óceáni útra vonatkozó tervünket, mely lényegében azt készült bebizonyítani a világnak, hogy az ő hazájuk egy ősi kultúrájú népének tagjai érték el először a Csendes-óceán szigeteit. Meg is ígérték, hogy kormányuknál közbenjárnak az érdekünkben, és amiben csak lehet, segítségünkre lesznek. Trygve Lie* is áthaladt közben szobánkon, s mikor hallotta, hogy honfitársai vagyunk, néhány percre csatlakozott hozzánk. Valaki azt ajánlotta, hogy tartson velünk ő is a tutajon, de úgy látszott, hogy megelégszik azokkal a viharokkal, amelyeket a szárazföldön kell kiállnia. Az Egyesült Nemzetek egyik másodtitkára,

* Trygve Lie – az ENSZ akkori főtitkára. – Szerk.

a chilei Benjamin Cohen, maga is ismert műkedvelő régész, ajánlólevelet adott nekünk jó barátjához, Peru elnökéhez. Találkoztunk követünkkel, a norvég Wilhelm von Munthe of Morgenstiernevel is, aki ettől fogva szintén készségesen mozdította elő utazásunk ügyét.

Végre megváltottuk jegyünket, hogy Dél-Amerikába repüljünk. A gépben kimerültem, de boldog sóhajtással hanyatlottunk ülésünkre. És mikor zúgni kezdett a négy motor, éreztük, hogy végre-valahára hátunk mögött van a kezdet sok nehéz küzdelme, és megnyílt az út a kalandos expedíció előtt.

III. fejezet

DÉL-AMERIKÁBAN

Át az Egyenlítőn. – Nehézségek a balsafa körül. – Repülőgépen Quitóba. – Fejvadászokról és erdei rablókról. – Gépkocsival az Andokon át. – Az őserdő mélyén. – A quevedói szép napok. – Balsafákat vágunk. – Úsztatás a Palenque folyón. – A szép hadikikötő. – A limai Tengerészeti Minisztériumban. – Kihallgatáson Peru elnökénél. – Megjelenik Danielsson. – Vissza Washingtonba. – Huszonhat fontnyi üggyirat. – Hermant baleset éri. – Épül a tutaj! – Intelmek. – Indulásra készen. – A Kon-Tiki keresztelője. – Búcsú Dél-Amerikától.

Elhagytuk az Egyenlítőt. Gépünk most a tejfehér felhők közé siklott alá, amelyek úgy csillogtak eddig alattunk, mint friss hómező a ragyogó napsütésben. Most gypjas ködfoszlányok lebegtek körülöttünk, párájuk beharmatozta ablakainkat. De rövidesen már fölöttünk hullámzott a felhőtenger, és nyomban a hegyeket-völgyeket belepő őserdő zöld látványában gyönyörködhattünk. Ecuador állam fölött jártunk, és csakhamar le is szállottunk kikötővárosában, a trópusi Guayaquilban.

A tegnapi öltözetben, kabátosan, mellényesen, karunkon felöltövel szálltunk ki a gépből. Hirtelen megcsapott bennünket a túlfűtött pálmaházak levegőjéhez hasonló párás meleg. Ingünk csakhamar átnedvesedett, s rongyként tapadt hátunkhoz. Izgó-mozgó, fecsegő délszaki népség sürgött-forgott körülöttünk. Vámtiszték és bevándorlási tisztviselők raja fogott gyűrűbe, míg végre kocsiba ülhetünk, s elhajtottunk a város legelőkelőbb – azaz egyetlen jó szállójába. Itt legelőször a fürdőszobai hideg zuhany alá álltunk.

Megérkeztünk hát abba az országba, ahol a balsafa nő; most tehát fatörzseket kell vásárolnunk, hogy felépíthessük tutajunkat.

Első napunk az itteni pénzrendszer tanulmányozásával telt el, meg néhány spanyol szót gyakoroltunk be, hogy el ne tévedjünk majd az utcák labirintusában.

Másnap, fürdés után, a várost igyekeztünk megismerni egyre szélesebb körzetben. Itt Herman kielégíthette azt a gyermekkori vágyát, hogy egy valóságos, a talajban élő pálmafát érintsen, én meg annyi gyümölcsöt vásároltam össze, hogy szinte kétlábú gyümölcsösösarként ballagtam mellette. Csak az első tapasztalatszerzés után igyekeztünk a balsafával kapcsolatos ügyekkel foglalkozni.

Könnyebb volt ezt elhatározni, mint a nehézségeit legyűrni. Vehettünk volna ugyan balsafát, amennyit csak akartunk, csak hogy nem olyant, amilyen nekünk kellett: ép, teljes törzseket. Mert bizony elmúlt már az az idő, mikor a balsaerdő itt egészen a tengerpartig nyúlt le. A második világháború is éreztetten pusztító hatását. Ezrével vágták ki a balsafákat a repülőgépgyárak számára, mivel a fa könnyű, szívós anyaga a repülőgépiparban igen jól felhasználható. Mindenki úgy nyilatkozott, hogy egész törzseket már csak az őserdők rejtekében, az ország szívében kaphatunk.

– Akkor hát odautazunk, és magunk vágjuk ki azt, ami kell.

– De most lehetetlen ám odajutni – felelték erre a hozzáértők.
– Beköszöntött az esős évszak. Az utakat elöntötte a víz, és feneketlen a sár. Ha tehát balsafát akarnak az urak, jöjjenek vissza hat hónap múlva, mikor vége az esőzésnek és felszikkadtak az utak.

Végső szükségünkben felkerestük a „balsafakirályt”, Don Gustavo von Buchwaldot. Herman eléje teregette a tutajunk tervrajzát, és kiszámította, hogy milyen hosszúságú törzsekre van szükségünk. A vékonydongájú, kis termetű balsafakirály felragadta a telefonkagylót, és fölcsegett minden irodáját, ügynökét. Volt is vastagabb meg vékonyabb deszka, donga, lécs, rönk minden fűrészmalmban, csak éppen kellő hosszúságú szálfát nem akadt sehol sem. Mindössze két darabot mutattak nekünk az egyik fatelepen. Mindkettő olyan pompásan száraz volt, akár a tapló, de hát mit érünk kettővel? Pedig ahol nincsen, ott hiába kutatunk. Világos, hogy itt eredménytelenül keresgélünk tovább.

– Az egyik öcsémnek – Don Federico a neve – nagy balsafaültetvénye van Quevedóban – vigasztalt minket Don Gustavo. – Ez egy városka az őserdő mélyén, a hegyek között. Ő mindazzal tudna szolgálni, amit önök kívánnak, csak legyen vége az esős évszaknak. Most nem szokás az őserdőben járni.

Ha pedig maga Don Gustavo jelentette ki valamiről, hogy a szokás ellen van, akkor a többi fakereskedő sem mondana mást. Mi meg itt ülünk dolgunkvégezetlenül Guayaquilban, és se fánk nincs, sem arra nincsen mód, hogy magunk vágjunk valahol magunknak. Csak néhány hónap múlva, amikor már lekéstünk mindenről...

– Nem várhatunk! – tört ki Herman.

– Balsafát kell kerítenünk, akár a föld alól is – mondtam én. – A tutajnak pontosan olyannak kell lennie, mint a régieké volt. Különben nem járjuk meg élve ezt az utat.

Találtunk a szállóban egy kis iskolai atlaszt. Az őserdőt zöld, a hegyeket barna szín jelölte, azt a területet pedig, amelyik némileg lakott volt, piros vonal szegte be. Erről a térképről láttuk, hogy az őserdő összefüggő sávban húzódik a tengerparttól az Andok hegyvonulatára. Erre új ötletem támadt. Világos, hogy a tengerpart felől bajosan juthatunk el a quevedói erdőbe. De vajon a másik oldalról, az ország belseje felől nem közelíthetnénk-e meg a fák termővidékét, ha az Andok kopár, hófödte csúcsaitól nyílegyenesen behatolunk az erdőségbe? Más megoldási lehetőség nincs.

A repülőtéren lertünk egy kis teherszállító gépet. Vezetője vállalta, hogy elvisz bennünket Quitóba, ennek a furcsa országnak a fővárosába, mely a földön legmagasabban: a tengerszint fölött 3600 méterre, égbe nyúló hegyek közti fennsíkon épült.

Útközben, a ládák, csomagok, egymásra halmozott bútorok közt szorongva, eleinte még sikerült olykor-olykor egy pillantást vetnünk a zöld őserdő és az ezüstösen csillogó folyók szövevényére, de aztán a felhők közé kerültünk, és mire kibontakoztunk, már köd takarta el előlünk a part menti alacsonyabb vidéket, előttünk pedig szeszélyes formájú csúcsok meredeztek a gomolygó ködtengerből a ragyogó kékségű ég felé.

Gépünk olyan egyenesen követte a hegyoldalak lejtővonalát, mintha valami láthatatlan kötélpályán mozogna. Bár az Egyenlítő közvetlen közelében voltunk, vakító hómezőket láttunk magunk

előtt, és miután átrepültük a tenger felőli hegyek láncát, rövid idő múlva üde, tavaszi zöldbe öltözött alpesi fennsíkon szálltunk le, a világ legfurcsább fekvésű fővárosának közelében.

Quito sokkal-sokkal régebben főváros, mint ahogy Kolumbusz felfedezte és a fehérek birtokba vették Amerikát. 175 000* lakosa majdnem kivétel nélkül tiszta vérű vagy félvér hegyi indián. A város tele van szép régi székesegyházakkal, amelyek felbecsülhetetlen értékű műkincseket rejtnek. A régi spanyol uralom idejéből való pompás épületek alacsony tetejű, vályogtéglás indián házikók közül emelkednek ki. A vályogfalak közt keskeny sikátorok labirintja kanyarog, ahol valósággal nyüzsög a tengernyi nép, a sok vásárról jövő, vásárra menő mezítlábas indián. Valamennyi piros pöttyös ruhát és maga fonta, széles karimájú szalmakalapot visel. A teherrel megrakott szamarak között gyerekek lábatlankodnak. Akinek meg egyéb dolga nincsen, az a hátát a falnak támasztva sütteti magát a nappal. Olykor a spanyol származású arisztokrácia egy-egy autója gördül végig az utcán; szinte csak lépésben tud menni, és folyamatosan dudál, hogy utat nyisson magának a sűrű tömegben, mely menten összefolyik a háta mögött. A levegő ebben a magasságban olyan kristálytisza, hogy szinte az utca végéről látjuk bekukucsálni a magas hegyeket, melyek még fokozzák a tájék túlvilági hangulatát.

Szállítógépünk gazdája – Jorge volt a neve –, akit az itteni közvélemény „a bolond repülő” címmel ajándékozott meg, Quito egyik régi spanyol családjának leszármazottja volt. Egy mulatságosan ódon kis fogadóban szállásolt el bennünket, aztán hol velünk, hol meg magában járta a várost, hogy valami járművet keressen számunkra a következő úticél, Quevedo felé, a hegység túlsó felén terjeszkedő őserdőbe. Este egy ósdi spanyol kávéházban találkoztunk. Jorge csupa rossz hírral jött: le kell tennünk róla, hogy most menjünk tovább Quevedóba, mert sem ember nem vállalkozik, sem jármű nem akad, hogy átvigyen bennünket a hegyeken, le az esővíztől elárasztott őserdőbe, ahol amúgy is vagy a sárba fúlnánk, vagy valami gyilkos merénylet áldozatává lennénk. Hiszen csak a múlt évben is tíz amerikai olajkutató mérnököt öltek meg az indiánok mérgezett nyilai. Ecuador keleti részén ugyanis még mindig él több

* Quito Ecuador fővárosa. A város területe 290 km². Lakossága a 2001-es népszámlálás szerint 1 399 378 fő, de becslést népszerűsége 1 865 541. Guayaquil után az ország második legnépesebb városa. – *Szerk.*

olyan törzs, amelynek meztelen népe mérgezett nyállal les zsákmányára a sűrűségben.

– Sok köztük a fejedász is – folytatta tovább Jorge vészjósló hangon, amikor látta, hogy Herman milyen nyugodtan metéli marhasültjét, és kedvvel hörpint rá a vörösborból.

– Persze, önök azt hiszik, hogy én eltúlzom a veszedelmet – mondta, és a szavait még véresebbé igyekezett tenni. – Pedig a törvényes tilalom ellenére is vannak még emberek, akik zsugorított emberfejekkel való kereskedésből élnek. Lehetetlen ellenőrizni őket; a fiatal őserdei indiánok ma is levágják más törzsbeli ellenségeik fejét, a csontokat kiszedik belőle, úgy nyúzzák le egészben a bőrt, és száraz, forró homokkal tömik ki. E módszerrel a fej úgy összezsugorodik, hogy végül nem nagyobb egy macskáénál, de az arcvonások mégsem változnak. Ezek a zanzák régen harci diadaljelvények voltak; ma a feketepiacon kerülnek forgalomba. Félvér ügynökök közvetítik őket a partvidék kereskedőjéhez, s ezek mesés áron adják tovább a turistáknak.

Jorge diadalmas pillantást vetett ránk. Nem sejtette, hogy mi is láttunk efféle zanzát a szálló portásánál, aki ezer sucrét kért darabjáért. Sőt, tudtuk, hogy készülnek hamisítványok is majombőrből. De ez a kettő, amit nekünk mutattak, valóban egy indián férfi és egy asszony feje volt, olyan gondosan kikészítve, hogy minden arcvonás jól kivehető maradt. Az asszony szép lehetett, de a narancs nagyságúra töpörödött főn csak a szempilla meg a fekete haj maradt meg eredeti hosszúságában. Jorge intelmei végigborzongattak ugyan, de azért kétségbe vontam azt az állítását, hogy a hegység nyugati lejtőin is élneek fejedászok.

– Azt sohasem lehet tudni – válaszolt a spanyol komoran. – Mit szólna hozzá, ha egyszer csak a barátjának nyoma veszne a sűrűben, s azután, egy idő múlva, éppen önnek kínálnák fel zsugorított fejét megvételre. Mert én így jártam egyszer. Egy barátommal történt az eset.

– Mesélje el! – biztatta Herman, és tovább rágta sültjét, bár úgy tetszett, kevesebb étvágyal...

Én óvatosabb voltam, és inkább félretoltam tányéromat, mikor Jorge folytatta. Elmondta, hogy korábban az őserdő egy távoli részén lakott, feleségével együtt. Aranyat mosott, és más aranymosók aranyát vásárolta fel. Volt egy indián barátja, aki rendszeresen

el szokta hozni neki saját kitermelésű aranyát, hogy élelmiszerekre és ruhafélékre cserélje be. Ezt valaki megölte az őserdőben. Jorge kinyomozta a tettest, akiről régen sejtette, hogy fejadász. Lelövés-sel fenyegette meg, hogyha nem adja ki neki barátjának fejét. Meg is kapta – de már csak egy férfiökölnyire zsugorodva... Repülönk könynyekig meghatva nézte barátjának fejét, akinek minden arcvonása olyan ismerős volt számára, és most mégis olyan idegenül, olyan kicsinyen feküdt előtte. A fejet hazavitte kunyhójába. A felesége elájult, amikor meglátta, ezért sietve elzárta előle egy ládába. De az őserdő levegője igen párás, és a fej nemsokára penészedni kezdett. Jorge tehát olykor-olykor kitette a napra, hogy száradjon. Hajjánál fogva, szép rendesen kiakasztotta egy ruhaszárító kötélre, s az asszony minden alkalommal elájult a fej láttán. Vissza kellett zárni a ládába, ahol most egy egér akadt rá, és rútol összerágta. Jorge való-sággal kétségbeesett, mikor észrevette. És mi mást tehetett volna, minthogy végül kivitte a mezőre, lyukat ásott számára, és megadta a halottnak járó végtisztességet. – Hiszen elvégre mégiscsak ember volt valamikor a szerencsétlen! – fejezte be a történetet.

– Ma jó volt az ebéd – mondtam kelletlenül, hogy más tárgyra tereljem a beszédet. De később, mikor a sötét utcán hazaballagtunk, mégis az a kellemetlen érzésem támadt, hogy Herman fején túl mélyen ül a kalap, úgy, hogy még a fülét is eltakarja. No nem volt még semmi baja. Csak azért húzta arcába a kalapot, hogy a csípős hegyi szél ellen védekezék.

Másnap quitói követünkhöz, Bryhn tábornokhoz voltunk hivatalosak. A feleségével együtt üldögéltünk kinn a szép eukaliptusz-fák alatt, a városon kívül eső villájuk kertjében. Bryhn nem féltette fejünket a fejadászoktól, de arról tudott, hogy nem is régen rablások történtek éppen a quevedói kerületben. Néhány szemelvényt olvasott fel a helyi újságokból, amelyek jelentették, hogy az esős időszak elmúltával a hatóság katonasággal fésülteti át a veszélyeztetett országrészt. Bolondságnak tartotta, hogy éppen most akarunk odamenni, mikor sem vezetőt, sem pedig járművet nem lehet találni. Éppen erről folyt a szó, mikor az USA követségének egyik katonai terepjáró kocsija robogott el előttünk az utcán. Ez gondolkodóba ejtett. Másnap konzulunk kíséretében felmentünk az amerikai követségre, s magának a katonai attasénak mondtuk el óhajunkat.

Magas, jókedvű fiatalember volt; khakiruhában s magas szárú lovaglócsizmában fogadott. Nevetve tudakolta, hogy mit keresünk az Andok sziklái közt, mikor az újság azt írja rólunk, hogy a tengeren akarunk tutajozni.

Megmagyaráztam neki, hogy az a fa, amiből a tutajnak készülnie kellene, egyelőre még ott zöldell a Quevedo körüli őserdőben. Érte jöttünk fel ide a magas hegyek közé. Tőle pedig azt várjuk, hogy segít majd nekünk balsafát szerezni. Éspedig vagy kölcsönad nekünk ehhez egy repülőgépet és két ejtőernyőt, vagy legalábbis egy dzsip típusú terepjáró autót, olyan vezetővel, aki ismeri a vidéket.

Merészségünk láttán a katonai attasénak elakadt a szava; azután kétségbeesett mozdulattal rázta meg a fejét, és mosolyogva azt mondta, hogy mivel harmadik módot nem kínáltunk neki, a kettő közül a másodikat választja.

Másnap reggel negyed hatkor egy dzsip robogott fogadónk kapuja elé. Az ecuadori hadsereg egyik mérnökkari tisztje ugrott ki belőle, s jelentkezett szolgálattételre. Azt a parancsot kapta, hogy eső ide, sár oda, árkon-bokron át Quevedóba vigyen minket. A kocsni már tele volt zsúfolva bádogkannákkal, hiszen nemcsak benzinkútra, de még útra sem számíhattunk az egész hosszú vonalon. Új barátunk, Agurto Alexis Alvaro kapitány, állig fel volt fegyverkezve pisztollyal, puskával, késsel és egyéb szúró-vágó meg lövő szerszámokkal az esetleges útonállók ellen. Mi ketten, akik azzal a békés üzleti szándékkal jöttünk ide, hogy készpénz ellenében balsafát vásároljunk lenn a tengerparton, mindössze egy-egy hátizsákot raktunk teli konzervdobozokkal, vízhatlan nadrággal – hogy legyen valami száraz ruhánk is – meg egy hamarjában vásárolt használt fényképezőgéppel. Konzulunk ránk erőltette a saját nagy revolverét és egész csomó töltenyt, hogy legyen mivel lepuffantani a rablókat.

A dzsip néptelen, szűk utcákon suhant velünk végig, ahol a hold kísértetiesen sápadt fénye fehér vályogfalakat világított meg. Csakhamar kiértünk a városból, és a jó úton szédületes iramban robogtunk dél felé, át a hegyvidéken.

Kitűnően haladtunk Latacungáig, egy hegyi falucskáig, amelynek ablak nélküli indián kunyhói vak koldusokként csoportosultak egy kis fehér templom pálmák szegte, négyszögletű tere köré. Innen egy ösvények által taposott ösvényre kellett térnünk. Hegynek föl,

völgynek le kigyózott ez a hegyi ösvény nyugat felé, az Andok hegyláncának belsejébe. Álmunkban sem láttunk még ehhez hasonló vidéket. A hegyi indiánok különös földjén jártunk, a miénktől merőben idegen világban, a Holdtól nyugatra, a Naptól keletre, túl a tér és az idő törvényein. Egész autózásunk alatt nem hagytunk el egyetlen szekeret vagy más kerek járművet. Olykor egy-egy mezítlás, élénk színű ponchót* viselő pásztor merev léptű, méltóságteljesen mozgó lámákat terelt velünk szemben. Egyszer-kétszer indián családdal is találkoztunk. A férfi rendesen elől kocogott öszvérén, az asszony meg mögötte bandukolt, fején teljes kalapkészletével; kisgyermekét a hátára kötöztött zsákban lötyögtette, és közben szorgalmas ujjai egy percig sem hagyták abba a gyapjúfonást. Leghátul szamarak és öszvérek jöttek utánuk, rőzsével, náddal vagy cserépedényfélékkel púposan megrakva.

Minél beljebb hatoltunk a hegyek közé, annál ritkábban találkoztunk olyan indiánnal, aki spanyolul is tudott volna. Így hát Agurto nyelvmerete csakúgy csődöt mondott, mint a miénk. Itt-ott néhány kunyhót láttunk, de minél magasabbra értünk, annál kevesebb lett a vályogház. Helyüket ágakból vagy száraz fűből összetákolt kalibák foglalták el. Ezek a kunyhók meg a belőle kitekingető napbarnított, ráncos arcú emberek azt a hatást keltették, mintha magából a földből keltek volna ki, az Andok sziklafalaira tűző, hegyvidéki napsugár erejéből. Éppúgy hozzátartoztak a sziklához, a kőgöregettel borított hegyoldalhoz, a hegyi legelőkhöz, akárcsak azok a fűcsomók, amelyek itt-ott gyökeret vertek a sziklák közt. Ebben a valóban földhözragadt, szegény, kis termetű hegyi indián népben azonban éppannyi a kitartó szívósság, mint az őserdő vadállataiban. De amellett megvan benne a kezdetleges műveltségű népek mesterkéletlen vidámsága, gondtalansága is. Olyanok, mint a gyermekek. Keveset beszélnek, de annál többet nevetgélnek. Kérdezősködéseinkre – bár nem értettük meg egymást – barátságosan mosolygott ránk minden arc, és nevetésre nyílt a hófehér fogsorú száj. Sehol semmi nyom sem mutatta, hogy a fehér ember már itt is tért hódított. Sehol sem találkoztunk kényszer szülte tisztelettel, de ellenérzéssel sem. Nem láttunk sem plakátokat, sem útjelző táblákat.

* Ponchónak nevezik a dél-amerikai indiánok felsőruháját. Főként a hegyvidékeken használják. Hosszúkás, téglalap alakú, többnyire sűrű vagy durva szövésű takaróféle, közepén négyzetes kis nyílás van a fej számára. Elöl és hátul körülbelül térdig ér. – Szerk

És ha eldobtunk valahol az út szélén egy-egy üres konzervdobozt vagy papirost, rögtön akadt, aki fölkapta, és hasznos háztartási cikként hazavitte.

Napégette, szárazságtól megrepedezett, meredek lejtőkön haladtunk végig, ahol – ameddig csak a szem ellátott – sem fa, sem bokor nem tudott gyökeret verni. Leereszkedtünk homokkal borított, sivatagos völgyekbe, ahol csak a kaktuszok élnek meg. Azután elértük a legmagasabb csúcsok hómezőit, ahonnan olyan metszően hideg szél csapott le ránk, hogy csökkentenünk kellett a kocsni sebességét, különben megdermedtünk volna az őserdő melegéhez szabott ingünkben. Rengeteget kellett kanyarognunk az úttalan tájakon, hol apró füves tisztásokon, hol meg kavicsgörgöttegeken át, mindenütt az öszvérpatkók nyomait kutatva. Mikor már elértük a hegytömeg szélső gerincét, melyen túl az Andok lába hirtelen meredeken szakad a mélybe, a laza sziklába bevágott lépcsős öszvérúton haladtunk tovább; körülöttünk meredek szirtek és alattomos szakadékok. Minden bizalmunkat Agurto barátunkba vetettük, aki csaknem kétrét görnyedve feküdt neki a kormánykeréknek, hogy az egymást követő veszedelmes meredélyeket kikerülje. Vad szélfergeteg vágott hirtelen a szemünkbe, mikor feljutottunk az Andok utolsó hegygerincére. A hegység fala itt élesen zuhant le az őserdővel borított, 3660 méteres feneketlen mélységbe.

Csodálatos és félelmetes volt a csúcstről lepillantani az ősvadon mélységesen zöld tengerére, amelyet azonban hamarosan eltakart a szemünk elől a mélyből felszálló, vastagon gomolygó felhőréteg. A pokol boszorkányüstjének kavargó, nehéz, szürke gőze lehet csak ilyen! Utunk itt egyenesen lefelé vezetett – egyre lefelé, éles fordulókkal a szakadékok, vízmosások és meredélyek szélén. A levegő egyre párásabb, fojtóbb és forróbb lett, egyre inkább lehelte magából az alattunk húzódó őserdő bágyasztó, melegházi forróságát.

És megeredett az eső. Eleinte csak aprón, ritkásan szemerkélt, de csakhamar valósággal ömleni kezdett, és a súlyos cseppek úgy ütődtek az autóhoz, mint milliónyi dobverő. Csokoládébarna színű sárlében úsztunk. Sőt, akár úgy is mondhatnám, hogy valósággal a vízárral együtt omlottunk le mi is a hegyvidék száraz magasából az elárasztott mélységbe. Bezzeg másféle világ volt itt, mint odafönn. Vastag moharéteg vonta be a kopár sziklafalakat, buján tenyésztek

a páfrányok a tűzges süppedőkben, víztől tocsogó iszap feküdt az agyagrétegen. A körülöttünk tenyésző dús növényzet levelei egyre nagyobbak lettek, sokszor ernyő nagyságúakat is láttunk, amint lejjebb értünk: zöld zuhatagként folyták be a meredek hegyoldalakokat. Azután megjelentek az őserdő első fái. Előbb néhány satnya törzs, tele zuzmószakállal és a kúszónövények nehéz függönyével. Attól kezdve pedig, ahol a lejtő már szelídebbé vált, a még dúsabb tenyészet óriási fái itt is, ott is rádőléssel fenyegették az agyagos út tavakká növekvő tócsáiban minduntalan elakadó kis autónkat. Az ősvadon világa ez. Levegője forró és párás, s a növények illatával terhes.

Már egészen besötétedett, mikor egy kisebb magaslaton meghúzódó apró kunyhócsoporthoz értünk. Mindössze néhány pálmalevéllel fedett hajlékból állott. Víztől csurgó dzsipünket valami földel alá toltuk, ahol nem verte annyira az eső. Másnap reggel megraktuk a kocsit banánnal és más itt érő gyümölccsel, azután tovább ereszkedtünk a lejtőn lefelé. Az éj folyamán ránk gyűlt népes bolhasegreget szerencsére hamar lemosta rólunk az eső. Sokszor azt hittük, hogy már lejutottunk a hegyek lábához, pedig még mindig tovább kellett csúszni lefelé. A sár egyre marasztalóbbá és feneketlenebbé vált, de egyelőre még nem akadtunk el. A fejevadások pedig olyan előzékenyek voltak, hogy ezalatt más, ismeretlen tájon tanyáztak.

Végül mégiscsak elakadtunk, mert egy széles folyó állta el az utat. A mederből szinte kidagadt vadul rohanó sáros vize. Kocsink se előre, se hátra nem tudott mozdulni. Szerencsére egy kis tisztáson apró kunyhót vettünk észre. Ennek oldalára néhány félvér éppen akkor feszített ki egy nagy jaguárbőrt, hogy kiszáradjon az elő-előbukkanó nap melegében. Kutyák hancúroztak, tyúkok kapirgáltak egy halom kakaóbab tetején, amelynek szintén száradnia kellett volna. A motorbúgás felélénkítette az embereket. Hozzánk szaladtak. Néhányan tudtak spanyolul, és felvilágosítottak, hogy ez itt a Palenque folyó, és hogy a keresett Quevedo városka éppen szemben, a túlsó parton fekszik. Híd ugyan nincsen, és a mély folyónak nagyon erős a sodra, de szívesen átvisznek bennünket és autónkat tutajon.

Ez a furcsa szerkezetű alkotmány a part mellé volt kikötve. Karvastagságú fiatal szálfákból és bambuszból állott: a szálfákat erős növénygyűzs tartotta össze. Az egész komp alig volt kétakkora, mint

az autónk. Sokáig kínlódtunk, deszkákat raktunk a kerekék alá, és a nyelvünk lógott a fáradságtól, amíg valahogyan a kompra tudtuk tolni a gépet. A lazán egymáshoz erősített szálfák nyikorogtak, meg-megmerültek a barna latyakban, de nagy szerencsénkre nem süllyedtek egészen le a súlyunk alatt. Pedig a kocsi mellett mi is rajta álltunk, meg az a négy félmeztelen, csokoládészínű ember is, aki hosszú rúddal igyekezett a kompot előretolni.

– Balsafa ez? – kérdeztük az egyik embert, és Hermannal egyszerre mutattunk a tutaj vékony szálfáira.

– Balsa! – bólintott a megszólított, állításának megerősítéseképpen nagyot rúgva a fatörzsekbe.

Közben a folyó sodrába kerültünk. Az ár gyorsan ragadott magával lefelé, de négy emberünk jól értette a dolgát, és ügyesen kezelte hosszú rúdjaikat; a tutaj átlós irányban szelte át a víz sodrát, és csakhamar a túlsó part közelébe, csendesebb vízre értünk. Így találkoztunk hát legelőször a balsafával, és így utaztunk először balsatutajon.

Diadalmasan vonultunk be Quevedo két sor házból álló városába. A házak a sok esőre való tekintettel kátránnyal voltak bemázolva. A pálmalevéllal fedett tetőkön mozdulatlan keselyűk üldögéltek. A lakosság kezében a nagy csodálkozástól megállott minden munka. Öregek és fiatalok, barnák és feketék mindenütt az ajtóban vagy az ablakokban nyüzsögtek. Kocsink elé szaladtak, majd meg melléte ugrándoztak, be-bekandikáltak, hiába hessegette és szidta őket Agurto a kormánykerék mögül. Mindent megtapogattak, megfogdostak, ugyancsak vigyázni kellett hát a holminkra. És mert a dzsip éppen most akadt el Quevedo kellős közepén, túrnünk kellett a szíves fogadtatást.

Don Federico ültetvénye a helységen kívül, a folyó mellett terült el. Amikor kocsink hármunkkal odáig vánszorgott, már jött is szembe a mangófákkal szegett úton a magas, szikár öregúr, aki unokaöccsével, egy Angelo nevű kislíúval lakik e dzsungelremeteségben. Átdadtuk neki Don Gustavo üdvözlését és levelét. Azután kocsinkat az udvari népségre bízva, az újra megeredő trópusi zuhatag elől a bungalószerű házba menekültünk. Csakhamar fejedelmi lakomat táltak elénk. Szopósmalac, csirke meg egyéb ínycséségek pirultak nyársra húzva a nyílt tűzhely fölött, míg mi a déligyümölcsrel roskadásig megrakott asztal mellett magyaráztuk a háziúrnak jövetelünk célját. Az eső

ekkor már nem is zuhogott, de valósággal ömlött. A szűnyoghálós ablakon beáramlott a kábító virágillat és a nedves föld szaga.

Don Federico felélénkült, és szinte megifjodott tervünk hallatára. Hogyne! Hát persze! Ha valaki, akkor ő ismeri a balsafa tutaj kiválóságát már kiskora óta. Ötven évvel ezelőtt, amikor még odalenn a tengerparton élt, a perui indiánok még ilyen vitorlás tutajon hozták Guayaquilba a szárított halat eladásra. Jó néhány tonnányi elfér belőle a tutaj közepén épített bambuszkunyhóban, azonfelül rajta utazott az egész család: asszonyostul, gyerekestül, kutyástul, még baromfit is hoztak magukkal.

Csakhogy olyan vastag szálfákat, mint amilyenből azok a tutajok épültek, ebben az esőben nem lesz könnyű találni, mert a balsauültetvény az eső és a feneketlen sár miatt most még lóháton sem közelíthető meg. Mégis mindent megtesz az érdekünkben, ami csak megtehető. Talán a közelebbi őserdőben is akad néhány vadon nőtt törzs. Hiszen sokra úgy sincsen szükségünk.

Estefelé kis időre elállott az eső, sétát tehattünk hát a ház körüli mangófa alatt. Don Federico szenvedélyes orchideabarát volt. Mindenféle vad orchidea tenyészett az ágakra akasztott kókuszdióhéjakban. A nemesített orchideákkal ellentétben ezek a ritka növények csodálatos illatot árasztottak. Mikor Herman odahajolt az egyikhez, hogy megszagolja, a fölötté zöldellő ágak lombsátrából villámgyorsan egy hosszú, vékony, ragyogó testű kígyó csapott feléje. Angelo azonban szerencsére még gyorsabb volt. Botjával leütötte a támadót, a még most is dühösen tekerdő állat nyakát a bot villás végével földre szorította, és széttiporta a fejét.

– Veszedelmes, mérges kígyó volt! – mondta a fiú, és megmutatta az állkapocsból kiálló két kampós, hosszú méregfogat.

Ettől kezdve mindketten minden levél mellől mérges kígyót látnunk leskelődni. Megkönnyebbülten lélegeztünk föl, mikor vizszatérhattunk a házba. Angelo büszkén cipelte a botjára akasztott zsákmányt.

Míg Herman lenyúzta a kígyó bőrét, Don Federico mesébe illő eseteket mondott el az itteni mérges kígyókról és a gyermekderék vastagságot is elérő *Boa constrictor*ról. Közben a falon két hatalmas skorpió árnyékát pillantottuk meg. Akkoráknak látszottak, mint egy-egy nagy tengeri rák. Egymásra rohantak, és élethalálharcba

kezdték; ollóikkal egymás felé kapkodtak, testük hátsó részét pedig felgömbítették, hogy alkalmas pillanatban a farkukon levő mérges fullánkkal megadják ellenfelüknek a halálos dőfést. Nézni is szörnyű volt. Csak utóbb, az olajlámpa eloltásakor vettük észre, hogy két közönséges, ujjnyi nagyságú skorpió hadakozott egymással. A skorpiók ugyanis az íróasztal szélén küzdöttek egymással, és a lámpa nagyította fel az árnyékukat.

– Hadd harcoljanak! – nevetett Don Federico. – Az egyik bizonyosan meg is öli a másikat. Mi eltűrjük őket, mert nagy szükség van rájuk itt a sok svábbogár miatt. De azért azt tanácsolom önöknek, hogy lefekvéskor húzzák szorosra a hálót az ágyuk körül, reggel pedig, öltözés előtt, rázzanak ki minden darab ruhát. Akkor nem lesz velük semmi bajuk. Engem már többször csípett meg skorpió – de amint látják, még mindig élek.

A sok fáradtság után pompásan aludtam volna, ha nem gyanítok mérges kígyót minden kis gyíkcokskában, amelyik a hálón kívül, párnám mellett futott el, vagy a denevérekben, amelyek hangtalanul suhogtak az ágy fölött.

Reggel korán keltünk, hogy mielőbb elinduljunk balsafaszemlére.

– Rázzuk ki a ruhánkat jól! – figyelmeztetett Agurto. És alig mozdította meg az ingét, annak ujjából valóban kihullt egy skorpió, hogy ijedten tűnjön el a padlórepedésben.

Don Federico már jókor reggel lovasokat küldött ki, hogy megkeresse a legnagyobb balsafákat. Hármásban indultunk el: Herman, én és az öregúr, aki tudta, hogy a közeli kisebb tisztáson is áll egy szép nagy balsafatörzs. Hamarosan megtaláltuk, jóval kiemelkedett a többi átlagos magasságú fa közül. Háromlábnyi* volt az átmérője. Polinéziai szokás szerint nevet adtunk neki, mielőtt fejszét fogtunk volna rá: *Kunak* kereszteltük el, ugyanis így hívtak egy dél-amerikai eredetű polinéziai istent. Felkaptam fejszemet, megsuhogtattam a levegőben. Csapásaimtól visszhangzott az erdő – de egy dús nedvű balsafát így kivágni éppolyan munka, mint parafát faragni életlen késsel. Az acél egyszerűen visszapattant róla. Csakhamar

* Láb – hossz mérték, kb. az emberi láb talphosszával egyenlő. 1 láb = 0,3048 méter. – Szerk

kérem kellett Hermant, hogy váltson föl. Ettől kezdve kézről kézre járt a fejszénk, rólunk pedig ömlött a verejték az őserdő trópusi hőségében.

A nap jól túljárt már delelőjén, mire a faóriás a rámért csapások alatt remegni kezdett, aztán megingott, és zuhanás közben magával ragadta a szomszéd fákat és cserjéket. Levagdostuk az ágait és indián módra, cakkosan bevagdosva a kérget, éppen hántani kezdtük, mikor Herman hirtelen eldobta fejszéjét, mindkét kezével az egyik lábszárához kapott, és akkorát ugrott a levegőbe, hogy egy polinéziai táncos se tudta volna jobban. Egy skorpió nagyságú, fényes hátú óriáshangyát rázott ki a nadrágszárából. Még abban is hasonlított ez a vadállat a skorpióhoz, hogy tűhegyes fullánkfélét viselt a potroha végén – s ez alkalommal sajnos nem viselte hiába! A páncélja olyan kemény volt, mint a homár ollójáé; alig tudtuk széttaposni.

– Egy kongó! – sajnálkozott Don Federico. – Gonoszabb a szúrása, mint a skorpióé, de az egészséges ember kiheveri.

Herman kissé szédelgett, gyengélkedett pár napig, de azért tovább is velünk lovagolt az őserdőben. Semmiért nem maradt volna ki a balsafakeresésből.

Mikor időnként hatalmas zuhanás törte meg a vadon csendjét, Don Federico elégedetten bölintott. Mert ez a zuhanás azt jelentette, hogy emberei megint egy újabb óriást döntöttek földre. Egy hét leforgása alatt *Ku* után *Kané*, *Kama*, *Ilo*, *Mauri*, *Ra*, *Rangi*, *Papa*, *Taranga*, *Kura*, *Kukara* és *Hiti* következtek sorra. A tizenkét óriási balsatörzset mind a polinéziai mondák hősei után neveztük el, akiknek a neve hajdanában Tiki révén Peruból jutott át a tengeren.

A gyantától csillogó, lehántolt rönköket lovak húzták ki a sűrűségből, majd Don Federico traktorja a háza előtti folyópartra vontatta őket.

A még nedvdús törzsek azonban korántsem voltak olyan könnyűek, mint a parafa. Darabonként jó tonna lehetett a súlyuk. Érthető, hogy izgatottan és nyugtalanul lestük, miként úsznak majd a vízben. Egyenként hengergettük le őket a part legszélére. Itt erős háncsból csavart gúzszt kötöttünk a végükre, hogy a vízre bocsátás után el ne sodorja őket a víz. Azután a folyóba gurítottuk őket.